

اتاق بازرگانی صنایع، معادن و کشاورزی بیرجند

گزارش پژوهشی

بررسی و تحلیل وضعیت صنایع کوچک و متوسط (SMEs) با تکیه بر شناسایی نقاط
قوت و ضعف عمومی و همچنین فرصتها و تهدیدهای پیش روی آن ها و ارائه
راهبردهای لازم با محوریت مولفه های اقتصاد مقاومتی
(استان خراسان جنوبی)

تهیه کننده: دکتر حسین حکیم پور

مدیر مرکز تحقیقات استراتژیک اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی بیرجند

پاییز ۱۳۹۵

مقدمه:

بنگاه های کوچک و متوسط یکی از اجزای حیاتی رشد در اقتصاد جهانی بوده و اهمیت آنها در رشد اقتصادی کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه به خوبی شناخته شده است. به رغم اهمیت بسیار صنایع کوچک و متوسط در تولید ملی و اشتغال کشور، این بنگاهها به طور ساختاری با پدیده محدودیت منابع، اعم از انسانی و مادی روبه رو هستند، که این مشکلات و چالش ها پس از اجرای طرح هدفمندی سازی یارانه ها و آزاد شدن قیمت حامل های انرژی و وضعیت سیاسی و اقتصادی مقارن با آن (رکود تورمی) این مشکلات را پررنگ تر کرده است.

در این تحقیق شناسایی و بررسی چالش های عمده پیش رو با صنایع کوچک و متوسط بطور خاص، در راستای پیش برد اهداف اقتصاد مقاومتی و سند ملی توسعه استان خراسان جنوبی به عنوان اسناد بالا دستی، مورد مطالعه قرار گرفته است. برای این منظور با استفاده از تحقیقی پیمایشی نظرات کارشناسان ارشد و مدیران مرتبط و صاحبان صنایع، در استان خراسان جنوبی اخذ شده و سپس چالش های شناسایی شده در مطالعات میدانی از طریق تکنیک تحلیل سلسله مراتبی (AHP) مورد رتبه بندی قرار گرفتند. سپس اقدام به تهیه ماتریس ارزیابی عوامل داخلی (IFE) و ماتریس ارزیابی عوامل خارجی (EFE) و بر اساس اطلاعات این دو ماتریس اقدام به تهیه ماتریس SWOT شد و بر اساس آن و با در نظر گرفتن مولفه های اقتصاد مقاومتی و سند ملی توسعه استان خراسان جنوبی استراتژی هایی برای پاسخ به این چالش ها ارائه شده است.

اقتصاد مقاومتی

اقتصاد آسیب‌پذیر یا شکننده (vulnerable economy) که نقطه‌ی مقابل اقتصاد مقاومتی به‌شمار می‌رود، مفهومی است که حدود یک دهه از تولد آن در ادبیات اقتصادی می‌گذرد و در واقع چند سال پس از تجربه‌ی بحران مالی شرق آسیا در سال ۱۹۹۷ مورد توجه قرار گرفته است. بحرانی که مولود خطای راهبردی وابسته‌کردن بازارهای مالی به سرمایه‌گذاران خارجی بود و به سقوط چندساله‌ی اقتصادهایی منجر شد که در جهان به عنوان معجزه‌ی آسیایی شناخته می‌شدند.

التفات به مسأله‌ی آسیب‌پذیری یا مقاومتی بودن، نه تنها در سطح اقتصاد ملی بلکه در همان زمان در سطح بنگاه‌های اقتصادی نیز جدی گرفته شد. مقاله‌ی هامل و والیکانگاس (۲۰۰۳) در نشریه‌ی معروف دانشگاه هاروارد با نام «نیاز به مقاوم بودن» نمونه‌ای از پدید آمدن این هوشیاری بود.

وقوع بحران مالی ۲۰۰۸ آمریکا و سپس اروپا

آخرین حلقه از آگاهی جهانی درباره‌ی اقتصاد مقاوم مربوط به گزارش رسمی اجلاس مجمع جهانی اقتصاد (۲۰۱۳) است که با نام «ایجاد مقاومت ملی در برابر مخاطره‌های جهانی» منتشر گردید. البته تعبیر این گزارش از مقاومت (تاب‌آوری Resiliency)، شامل طیف وسیعی از مخاطره‌های جهانی می‌شود (مانند بلایای طبیعی) که فراتر از اثر شوک‌های خارجی است. همچنین مقاومت پیوند وثیقی با پیش‌بینی‌پذیر بودن مخاطره‌ها دارد. در گزارش مزبور پنج بُعد برای تقویت مقاومت پیشنهاد شده است:

در چند سال اخیر و با شدت یافتن تحریم‌های یک‌جانبه و غیرانسانی غرب علیه جمهوری اسلامی ایران با هدف متوقف کردن برنامه‌های صلح‌آمیز هسته‌ای ایران، واژه‌ی جدید «اقتصاد مقاومتی» به ادبیات اقتصادی کشور اضافه و به فراخور حال و روز اقتصاد کشورمان مورد بحث قرار گرفته است.

این واژه اولین بار در دیدار کارآفرینان با مقام معظم رهبری در شهریور سال ۱۳۸۹ مطرح گردید. در همین دیدار، رهبر معظم انقلاب «اقتصاد مقاومتی» را معنا و مفهومی از کارآفرینی معرفی و برای نیاز اساسی کشور به کارآفرینی نیز دو دلیل «فشار اقتصادی دشمنان» و «آمادگی کشور برای جهش» را معرفی نمودند.

برای مفهوم اقتصاد مقاومتی در همین مدت زمان کم، تعاریف متفاوتی ارائه شده که هر کدام از جنبه ای به این موضوع نگاه کرده اند. در این میان، تعریف جامع و کامل از اقتصاد مقاومتی را خود رهبر فرزانه انقلاب ارائه داده اند. توصیحات زیر بر اساس فرمایشات مقام معظم رهبری در اجتماعات مختلف در خصوص اقتصاد مقاومتی و ابعاد آن ارائه شده است.

ایشان در دیدار با دانشجویان فرمودند: «اقتصاد مقاومتی یعنی آن اقتصادی که در شرایط فشار، در شرایط تحریم، در شرایط دشمنی ها و خصومت های شدید می تواند تعیین کننده رشد و شکوفایی کشور باشد.»

ارکان اقتصاد مقاومتی

الف: مقاوم بودن اقتصاد

وظیفه ی همه ی ما این است که سعی کنیم کشور را مستحکم، غیر قابل نفوذ، غیر قابل تأثیر از سوی دشمن، حفظ کنیم و نگه داریم؛ این یکی از اقتضائات «اقتصاد مقاومتی» است که ما مطرح کردیم. در اقتصاد مقاومتی، یک رکن اساسی و مهم، مقاوم بودن اقتصاد است. اقتصاد باید مقاوم باشد؛ باید بتواند در مقابل آنچه که ممکن است در معرض توطئه ی دشمن قرار بگیرد، مقاومت کند.

ب: استفاده از همه ی ظرفیت های دولتی و مردمی

بخش خصوصی را باید کمک کرد. اینکه ما «اقتصاد مقاومتی» را مطرح کردیم، خوب، خود اقتصاد مقاومتی شرائطی دارد، ارکانی دارد؛ یکی از بخش هایش همین تکیه ی به مردم است؛ همین سیاست های اصل ۴۴ با

تأکید و اهتمام و دقت و وسواسِ هرچه بیشتر باید دنبال شود؛ این جزو کارهای اساسی شماست. در بعضی از موارد، من از خود مسئولین کشور می شنوم که بخش خصوصی به خاطر کم توانی اش جلو نمی آید. خوب، باید فکری بکنید برای اینکه به بخش خصوصی توانبخشی بشود؛ حالا از طریق بانک هاست، از طریق قوانین لازم و مقررات لازم است؛ از هر طریقی که لازم است، کاری کنید که بخش خصوصی، بخش مردمی، فعال شود. بالاخره اقتصاد مقاومتی معنایش این است که ما یک اقتصادی داشته باشیم که هم روند رو به رشد اقتصادی در کشور محفوظ بماند، هم آسیب پذیری اش کاهش پیدا کند. یعنی وضع اقتصادی کشور و نظام اقتصادی جوری باشد که در مقابل ترفندهای دشمنان که همیشگی و به شکل های مختلف خواهد بود، کمتر آسیب ببیند و اختلال پیدا کند. یکی از شرائطش، استفاده از همه ی ظرفیت های دولتی و مردمی است؛ هم از فکرها و اندیشه ها و راه کارهایی که صاحب نظران می دهند، استفاده کنید، هم از سرمایه ها استفاده شود.

به مردم هم باید واقعاً میدان داده شود. البته در بیانات دوستان به برخی از این حوادثی که ناشی از پیگیری مفسدین اقتصادی و مفساد اقتصادی است، اشاره شد. واقعاً نمی شود ما کار اقتصادی درست و قوی بکنیم، اما با مفساد اقتصادی مبارزه نکنیم؛ این واقعاً نشدنی است. همان چند سال پیش هم که من راجع به این قضیه بحث کردم و مطالبی را به مسئولین کشور گفتم، به همین نکته توجه داشتم، که تصور نشود ما می توانیم سرمایه گذاری مردمی و کار سالم مردمی داشته باشیم، بدون مبارزه ی با مفساد اقتصادی؛ و تصور نشود که مبارزه ی با مفساد اقتصادی موجب می شود که ما مشارکت مردم و سرمایه گذاری مردم را کم داشته باشیم؛ نه، چون اکثر کسانی که می خواهند وارد میدان اقتصادی بشوند، اهل کار سالمند، مردمان سالمی هستند؛ حالا یکی دو نفر هم آدم های ناسالم پیدا می شوند. باید با چشم های تیزبین، ریزبین و دوربین مراقبت کنید که کسانی نیابند به عنوان ایجاد اشتغال و ایجاد کار و کارآفرینی تسهیلات بانکی بگیرند، اما کارآفرینی واقعی انجام نگیرد. این را باید

مراقبت کنید؛ هم شما مراقبت کنید، هم قوه ی قضائیه مراقبت کند. به نظر من همکاری قوه ی مجریه و قوه ی قضائیه در اینجا یک کار بسیار لازمی است.

ج: حمایت از تولید ملی

یک رکن دیگر اقتصاد مقاومتی، حمایت از تولید ملی است؛ صنعت و کشاورزی. خوب، آمارهایی که آقایان می دهند، آمارهای خوبی است؛ لیکن از آن طرف هم از داخل دولت، خود مسئولین به ما می گویند که بعضی کارخانه ها دچار مشکلند، اختلال دارند، در بعضی جاها تعطیلی صنایع وجود دارد - گزارش های گوناگونی به ما می رسد، خود شما هم گزارش می دهید؛ یعنی من گزارش های دیگر هم دارم، اما اتکاء من به گزارش های دیگران نیست؛ گزارش های خود شما هم هست که به دست ما می رسد - خوب، باید این را علاج کرد. اینها طبعاً ایجاد اشکال میکند. اگر چنانچه همین بخش دوم قضیه - یعنی آن نیمه ی خالی لیوان - نمی بود، شما امروز از لحاظ رونق اقتصادی، وضع بهتری را در کشور ارائه میکردید و کمک های بیشتری به مردم می شد. بالاخره حمایت از تولید ملی، آن بخش درونزای اقتصاد ماست و به این بایستی تکیه کرد.

واحدهای کوچک و متوسط را فعال کنید. البته خوشبختانه واحدهای بزرگ ما فعالند، خوبند و سوددهی شان هم خوب است، کارشان هم خوب است، اشتغالشان هم خوب است؛ عمده ی واحدهای بزرگ ما وضعشان این جور است - لذا همان طور که گفتید، محصول سیمانمان، محصول فولادمان، محصولات عمده ی اینجوری مان خوب است - لیکن باید به فکر واحدهای متوسط و کوچک باشید؛ اینها خیلی مهم است، اینها در زندگی مردم تأثیرات مستقیم دارد.

د: مدیریت منابع ارزی

مسئله ی منابع ارزی هم مسئله ی مهمی است؛ که خوب، حالا آقایان توجه دارید. روی این مسئله دقت کنید، خیلی باید کار کنید. واقعاً باید منابع ارزی را درست مدیریت کرد. حالا اشاره شد به ارز پایه؛ در این زمینه هم

حرف های گوناگونی از دولت صادر شد. یعنی در روزنامه ها از قول یک مسئول، یک جور گفته شد؛ فردا یا دو روز بعد، یک جور دیگر گفته شد. نگذارید این اتفاق بیفتد. واقعاً یک تصمیم قاطع گرفته شود، روی آن تصمیم پافشاری شود و مسئله را دنبال کنید. به هر حال منابع ارزی باید مدیریت دقیق بشود.

۵: مدیریت مصرف

یک مسئله هم در اقتصاد مقاومتی، مدیریت مصرف است. مصرف هم باید مدیریت شود. این قضیه ی اسراف و زیاده روی، قضیه ی مهمی در کشور است. خب، حالا چگونه باید جلوی اسراف را گرفت؟ فرهنگ سازی هم لازم است، اقدام عملی هم لازم است. فرهنگ سازی اش بیشتر به عهده ی رسانه هاست. واقعاً در این زمینه، هم صدا و سیما در درجه ی اول و بیش از همه مسئولیت دارد، هم دستگاه های دیگر مسئولیت دارند. باید فرهنگ سازی کنید. ما یک ملت مسلمانِ علاقه مند به مفاهیم اسلامی هستیم، اینقدر در اسلام اسراف منع شده، و ما متأسفانه در زندگی مان اهل اسرافیم! بخش عملیاتی اش هم به نظر من از خود دولت باید آغاز شود. در گزارش های شماها من خواندم، حالا هم بعضی از دوستان اظهار کردند که دولت درصدد صرفه جوئی است و میخواهد صرفه جوئی کند؛ بسیار خوب، این لازم است؛ این را جدی بگیرید. دولت خودش یک مصرف کننده ی بسیار بزرگی است. شما از بنزین بگیرید تا وسائل گوناگون، یک مصرف کننده ی بزرگ، دولت است. حقیقتاً در کار مصرف، صرفه جوئی کنید. صرفه جوئی، چیز بسیار لازم و مهمی است.

به مصرف تولیدات داخلی هم اهمیت بدهید. در دستگاه شما، در وزارتخانه ی شما، اگر کار جدیدی انجام میگیرد، اگر چیز جدیدی خریده میشود، اگر همین اقلام روزمره ای که مورد نیاز وزارتخانه است، تهیه می شود، سعی کنید همه اش از داخل باشد؛ اصرار بر این داشته باشید؛ خود این، یک قلم خیلی بزرگی میشود. اصلاً ممنوع کنید و بگوئید هیچ کس حق ندارد در این وزارتخانه جنس خارجی مصرف کند. به نظر من اینها می تواند کمک کند.

تبیین اقتصاد مقاومتی

در زمینه ی مسائل اقتصادی، «اقتصاد تهاجمی» را مطرح کردند؛ عیبی ندارد. بنده فکر اقتصاد تهاجمی را نکردم. اگر واقعاً یک تبیین دانشگاهی و آکادمیک نسبت به اقتصاد تهاجمی - به قول ایشان، مکمل اقتصاد مقاومتی - وجود دارد، چه اشکالی دارد؟ آن را هم مطرح کنیم. آنچه که به نظر ما رسیده، اقتصاد مقاومتی بوده. البته اقتصاد مقاومتی فقط جنبه ی نفی نیست؛ این جور نیست که اقتصاد مقاومتی معنایش حصار کشیدن دور خود و فقط انجام یک کارهای تدافعی باشد؛ نه، اقتصاد مقاومتی یعنی آن اقتصادی که به یک ملت امکان می دهد و اجازه میدهد که حتی در شرایط فشار هم رشد و شکوفائی خودشان را داشته باشند. این یک فکر است، یک مطالبه ی عمومی است. شما دانشجوی هستید، استاد هستید، اقتصاددان هستید؛ بسیار خوب، با زبان دانشگاهی، همین ایده ی اقتصاد مقاومتی را تبیین کنید؛ حدودش را مشخص کنید؛ یعنی آن اقتصادی که در شرایط فشار، در شرایط تحریم، در شرایط دشمنی ها و خصومت های شدید می تواند تضمین کننده ی رشد و شکوفائی یک کشور باشد.

اقتصاد مقاومتی شعار نیست

هم دانشگاه ها، هم دستگاه های دولتی، هم آحاد مردمی که خوشبختانه توانائی و استعداد این کار را دارند، چه از لحاظ علمی، چه از لحاظ توانائی های مالی، باید تلاش کنند مسئولیت زمان خود و مقطع تاریخی حساس خود را بشناسند و به آن عمل کنند. این که ما عرض کردیم «اقتصاد مقاومتی»، این یک شعار نیست؛ این یک واقعیت است. کشور دارد پیشرفت میکند. ما افق های بسیار بلند و نویدبخشی را در مقابل خودمان مشاهده می کنیم. خب، بدیهی است که حرکت به سمت این افق ها، معارض ها و معارضه هائی هم دارد. بعضی از این معارضه ها انگیزه های اقتصادی دارد، بعضی انگیزه های سیاسی دارد؛ بعضی منطقه ای است، بعضی بین المللی است. این معارضه ها در مواردی هم منتهی می شود به همین فشارهای گوناگونی که مشاهده می کنید؛

فشارهای سیاسی، تحریم، غیر تحریم، فشارهای تبلیغاتی - اینها هست - لیکن در لابه لای این مشکلات، در وسط این خارها، گام های استوار و همت ها و تصمیم هائی هم وجود دارد که بناست از وسط این خارها عبور کند و خودش را به آن نقطه ی مورد نظر برساند؛ وضع کشور الان اینجوری است.

نقش شرکت های دانش بنیان در اقتصاد مقاومتی

یک مسئله ی دیگر در سرفصل اقتصاد مقاومتی، اقتصاد دانش بنیان است... این بخش شرکت های دانش بنیان و فعالیت های اقتصادی دانش بنیان خیلی جاده ی باز و امیدبخشی است. ما استعداد های برجسته ای داریم که می توانند در این مورد کمک کنند.

ما باید هر کدام نقش خودمان را بشناسیم و آن را ایفاء کنیم. یکی از بخش های ما، اقتصاد است و خاصیت اقتصاد در یک چنین شرائطی، اقتصاد مقاومتی است؛ یعنی اقتصادی که همراه باشد با مقاومت در مقابل کارشکنی دشمن، خباث دشمن؛ دشمنانی که ما داریم. به نظر من یکی از بخش های مهمی که می تواند این اقتصاد مقاومتی را پایدار کند، همین کار شماسست؛ همین شرکت های دانش بنیان است؛ این یکی از بهترین مظاهر و یکی از مؤثرترین مؤلفه های اقتصاد مقاومتی است؛ این را باید دنبال کرد.

هدف دشمن از فشارهای اقتصادی

یک واقعیت دیگر هم این است که اگر کشور در مقابل فشارهای دشمن - از جمله در مقابل همین تحریم ها و از این چیزها - مقاومت مدبرانه بکند، نه فقط این حربه کند خواهد شد، بلکه در آینده هم امکان تکرار چنین چیزهائی دیگر وجود نخواهد داشت؛ چون این یک گذرگاه است، این یک برهه است؛ کشور از این برهه عبور خواهد کرد. این چیزهائی که الان آنها تهدید می کنند، تحریم می کنند، جز آمریکا و جز رژیم صهیونیستی، هیچ کس ذی نفع از این تحریم ها نیست. دیگران را با زور و با فشار و با رودربایستی و با این چیزها وارد میدان کردند. خب، پیداست که زور و فشار و رودربایستی نمی تواند خیلی ادامه پیدا کند - یک مدتی است -

شاهدش هم این است که مجبور شدند بیست تا کشور را از همین تحریم های نفتی و امثال اینها استثناء کنند! دیگرانی هم که استثناء نشدند، خودشان مایل نیستند، و بیش از آنچه که ما بخواهیم یا همان اندازه که ما می خواهیم، آنها دنبال راه حل می گردند. بنابراین بایستی مقاومت کرد.

ما باید مسائل کشور را با این دید نگاه کنیم؛ آرمان ها جلوی چشم ما باشد؛ واقعیت های تشویق کننده جلوی چشم ما باشد. در مورد واقعیت های منفی - که در واقع در بعضی موارد واقعیت سازی است، واقعیت نمائی است - دچار اشتباه نشویم. البته توان دشمن را دست کم نگیریم، سهل انگاری و ساده انگاری نکنیم. مسئله، مسئله ی اساسی و مهمی است. شما مثل یک ریاضیدانی که می خواهد یک مسئله ی مهم ریاضی را حل کند، بر سر این مسئله تلاشتان را به کار ببرید و مسئله را حل کنید. شما ریاضیدان با استعدادی هستید؛ این هم یک مسئله ی ریاضی است. اینجوری باید با مسائل گوناگون برخورد کنید. خوشبختانه انسان مشاهده میکند که همین روحیه هم در دستگاه های گوناگون وجود دارد. به مسئله ی اقتصاد باید با این دید نگاه کرد.

ما چند سال پیش «اقتصاد مقاومتی» را مطرح کردیم. همه ی کسانی که ناظر مسائل گوناگون بودند، می توانستند حدس بزنند که هدف دشمن، فشار اقتصادی بر کشور است. معلوم بود و طراحی ها نشان می داد که اینها می خواهند بر روی اقتصاد کشور متمرکز شوند. اقتصاد کشور ما برای آنها نقطه ی مهمی است. هدف دشمن این بود که بر روی اقتصاد متمرکز شود، به رشد ملی لطمه بزند، به اشتغال لطمه بزند، طبعاً رفاه ملی دچار اختلال و خطر شود، مردم دچار مشکل شوند، دلزده بشوند، از نظام اسلامی جدا شوند؛ هدف فشار اقتصادی دشمن این است، و این محسوس بود؛ این را انسان می تواند مشاهده کند.

منظومه ی کامل اقتصادی

من سال ۸۶ در صحن مطهر علی بن موسی الرضا علیه الصلوة و السلام در سخنرانی اول سال گفتم که اینها دارند مسئله ی اقتصاد را پیگیری میکنند؛ بعد هم آدم می تواند فرض کند که این شعارهای سال حلقه هائی بود برای

ایجاد یک منظومه ی کامل در زمینه ی مسائل اقتصاد؛ یعنی اصلاح الگوی مصرف، مسئله ی جلوگیری از اسراف، مسئله ی همت مضاعف و کار مضاعف، مسئله ی جهاد اقتصادی، و تولید ملی و حمایت از کار و سرمایه ی ایرانی. ما اینها را به عنوان شعارهای زودگذر مطرح نکردیم؛ اینها چیزهایی است که می تواند حرکت عمومی کشور را در زمینه ی اقتصاد ساماندهی کند؛ می تواند ما را پیش برد. ما باید دنبال این راه باشیم.

الزامات اقتصاد مقاومتی

مسئله ی اقتصاد مهم است؛ اقتصاد مقاومتی مهم است. البته اقتصاد مقاومتی الزاماتی دارد. مردمی کردن اقتصاد، جزو الزامات اقتصاد مقاومتی است. این سیاست های اصل ۴۴ که اعلام شد، می تواند یک تحول به وجود بیاورد؛ و این کار باید انجام بگیرد. البته کارهایی انجام گرفته و تلاشهای بیشتری باید بشود. بخش خصوصی را باید توانمند کرد؛ هم به فعالیت اقتصادی تشویق بشوند، هم سیستم بانکی کشور، دستگاه های دولتی کشور و دستگاه هایی که می توانند کمک کنند - مثل قوه ی مقننه و قوه ی قضائیه - کمک کنند که مردم وارد میدان اقتصاد شوند.

کاهش وابستگی به نفت یکی دیگر از الزامات اقتصاد مقاومتی است. این وابستگی، میراث شوم صد ساله ی ماست. ما اگر بتوانیم از همین فرصت که امروز وجود دارد، استفاده کنیم و تلاش کنیم نفت را با فعالیت های اقتصادی درآمدزای دیگری جایگزین کنیم، بزرگ ترین حرکت مهم را در زمینه ی اقتصاد انجام داده ایم. امروز صنایع دانش بنیان از جمله ی کارهایی است که می تواند این خلأ را تا میزان زیادی پر کند. ظرفیت های گوناگونی در کشور وجود دارد که می تواند این خلأ را پر کند. همت را بر این بگماریم؛ برویم به سمت این که هرچه ممکن است، وابستگی خودمان را کم کنیم.

اقتصاد مقاومتی و مدیریت مصرف

مسئله‌ی مدیریت مصرف، یکی از ارکان اقتصاد مقاومتی است؛ یعنی مصرف متعادل و پرهیز از اسراف و تبذیر. هم دستگاه‌های دولتی، هم دستگاه‌های غیر دولتی، هم آحاد مردم و خانواده‌ها باید به این مسئله توجه کنند؛ که این واقعاً جهاد است. امروز پرهیز از اسراف و ملاحظه‌ی تعادل در مصرف، بلاشک در مقابل دشمن یک حرکت جهادی است؛ انسان میتواند ادعا کند که این اجر جهاد فی سبیل الله را دارد.

یک بعد دیگر این مسئله‌ی تعادل در مصرف و مدیریت مصرف این است که ما از تولید داخلی استفاده کنیم؛ این را همه‌ی دستگاه‌های دولتی توجه داشته باشند - دستگاه‌های حاکمیتی، مربوط به قوای سه‌گانه - سعی کنند هیچ تولید غیر ایرانی را مصرف نکنند؛ همت را بر این بگذارند. آحاد مردم هم مصرف تولید داخلی را بر مصرف کالاهایی با مارک‌های معروف خارجی - که بعضی فقط برای نام و نشان، برای پز دادن، برای خودنمایی کردن، در زمینه‌های مختلف دنبال مارک‌های خارجی می‌روند - ترجیح بدهند. خود مردم راه مصرف کالاهای خارجی را ببندند.

به نظر ما طرح‌های «اقتصاد مقاومتی» جواب میدهد. همین مسئله‌ی سهمیه‌بندی بنزین که اشاره کردند، جواب داد. اگر چنانچه بنزین سهمیه‌بندی نمی‌شد، امروز مصرف بنزین ما از صد میلیون لیتر در روز بالاتر می‌رفت. توانستند این را کنترل کنند؛ که خوب، امروز در یک حد خیلی خوبی هست. حتی باید جوری باشد که هیچ‌به بیرون نیازی نباشد، که الحمدلله نیست. تحریم بنزین را در برنامه داشتند؛ اقتصاد مقاومتی تحریم بنزین را خنثی کرد. و بقیه‌ی چیزهایی که مورد نیاز کشور است.

هدفمند کردن یارانه‌ها هم در جهت شکل دادن به اقتصاد ملی است؛ که اینها می‌تواند هم رونق ایجاد کند - در تولید، در اشتغال - و هم موجب رفاه شود؛ اینها مایه‌ی رشد تولید کشور، رشد اقتصادی کشور، مایه‌ی

اقتدار یک کشور است. با رشد تولید، یک کشور در دنیا اقتدار حقیقی و آبروی بین المللی پیدا می کند. این کار بایستی به انجام برسد.

استفاده ی حداکثری از زمان، منابع و امکانات

از زمان باید حداکثر استفاده بشود. طرح هایی که سالهای متمادی طول می کشید، امروز خوشبختانه با فاصله ی کمتری انسان می بیند که فلان کارخانه در ظرف دو سال، در ظرف هجده ماه به بهره برداری رسید. باید این را در کشور تقویت کرد.

حرکت بر اساس برنامه، یکی از کارهای اساسی است. تصمیم های خلق الساعه و تغییر مقررات، جزو ضربه هائی است که به «اقتصاد مقاومتی» وارد می شود و به مقاومت ملت ضربه می زند. این را، هم دولت محترم، هم مجلس محترم باید توجه داشته باشند؛ نگذارند سیاست های اقتصادی کشور در هر زمانی دچار تذبذب و تغییرهای بی مورد شود.

اقتصاد مقاومتی، معنا و مفهومی از کارآفرینی

دلیل دوم ما که امروز کار برامان مهم است، کارآفرینی مهم است، این است که ما امروز در مقابل یک فشار جهانی قرار داریم. دشمنی وجود دارد در دنیا که می خواهد با فشار اقتصادی و با تحریم و با این کارهایی که شماها می دانید، سلطه ی اهریمنی خودش را برگرداند به این کشور. هدف این است. یک کشور به این خوبی، با این همه منابع، منابع طبیعی، با این موقعیت سوق الجیشی، با همه ی امکانات، زیر نگین یک قدرتی در دنیا بوده؛ یک روز انگلیس ها بودند، یک روز آمریکائی ها بودند - در واقع نظام سلطه، دستگاه سلطه، امپراتوری سلطه. حالا آمریکا یک گوشه ای از این امپراتوری است - اینها مسلط بودند بر این کشور؛ انقلاب دست اینها را کوتاه کرده. سلطه می خواهد برگردد به این کشور. همه ی این تلاش ها برای این است. مسئله ی انرژی هسته ای بهانه است. آن کسانی که خیال می کنند اگر ما مسئله ی انرژی هسته ای را حل کردیم، مشکلات حل

خواهد شد، خطا می کنند. مسئله ی انرژی هسته ای را مطرح می کنند، مسئله ی حقوق بشر را مطرح می کنند، مسائل گوناگون را مطرح می کنند، که اینها بهانه است. مسئله، مسئله ی فشار است، می خواهند یک ملت را به زانو در بیاورند؛ می خواهند انقلاب را زمین بزنند. یکی از کارهای مهم همین تحریم اقتصادی است. می گویند ما طرفمان ملت ایران نیست! دروغ می گویند؛ اصلاً طرف، ملت ایران است. تحریم برای این است که ملت ایران به ستوه بیاید، بگوید آقا ما به خاطر دولت جمهوری اسلامی داریم زیر فشار تحریم قرار می گیریم؛ رابطه ی ملت با نظام جمهوری اسلامی قطع بشود. هدف اصلاً این است. البته ملت ما را نمی شناسند؛ مثل همه ی موارد دیگر محاسباتشان غلط اندر غلط است. از نظر نظام سلطه، گناه بزرگ ملت ایران این است که خودش را از زیر بار سلطه آزاد کرده. می خواهند مجازات کنند به خاطر این گناه، که چرا خودت را از زیر بار سلطه، ای ملت! آزاد کرده ای. این ملت راه را پیدا کرده. اصلاً محاسباتشان اشتباه است؛ نمی فهمند چه کار باید بکنند و چه کار دارند می کنند. خب، اما فشار می آورند؛ فشار اقتصادی از راه تحریم ها.

ما باید یک اقتصاد مقاومتی واقعی در کشور به وجود بیاوریم. امروز کارآفرینی معنایش این است. دوستان درست گفتند که ما تحریم ها را دور می زنیم؛ بنده هم یقین دارم. ملت ایران و مسئولین کشور تحریم ها را دور میزنند، تحریم کنندگان را ناکام می کنند؛ مثل موارد دیگری که در سال های گذشته در زمینه های سیاسی بود که یک اشتباهی کردند، یک حرکتی انجام دادند، بعد خودشان مجبور شدند برگردند، یکی یکی عذرخواهی کنند. چند مورد یادتان هست لابد دیگر. حالا جوان ها نمی دانند. در این ده بیست سال اخیر، از این کارها چند بار انجام دادند. این دفعه هم همین جور است. البته تحریم برای ما جدید نیست، ما سی سال است تو تحریمیم. همه ی این کارهایی که شده است، همه ی این حرکت عظیم ملت ایران، در فضای تحریم انجام گرفته؛ بنابراین کاری نمی توانند بکنند. خب، ولی این دلیلی است برای همه ی مسئولان و دلسوزان کشور که خود را موظف بدانند، مکلف بدانند به ایجاد کار، به تولید، به کارآفرینی، به پر رونق کردن روزافزون این کارگاه عظیم؛ که کشور ایران حقیقتاً امروز یک کارگاه عظیمی است. همه خودشان را باید موظف بدانند.

به طور خلاصه مهمترین مولفه های اقتصاد مقاومتی به شرح زیر هستند:

- ✓ ایجاد تحرک و پویایی در اقتصاد کشور و شاخص های کلان اقتصادی
- ✓ اتکا بر اقتصاد دانایی محور
- ✓ توانایی مقاومت در برابر عوامل تهدیدزا، تکیه بر ظرفیت های داخلی
- ✓ رویکرد جهانی، مردم محوری، تامین امنیت اقلام راهبردی و اساسی بویژه غذا و دارو و خود کفایی در این اقلام
- ✓ کاهش وابستگی به درآمد فروش نفت
- ✓ اصلاح الگوی مصرف
- ✓ فساد ستیزی و دانش محوری.

با توجه به مواردی که در بالا ذکر گردید، به نظر می رسد شناسایی چالش های موجود در صنایع کوچک و متوسط (که حدود ۹۲ درصد از واحدهای صنعتی کشور و ۹۶ درصد از واحدهای صنعتی استان خراسان جنوبی را تشکیل می دهند) و همچنین ارائه راهکارهایی در جهت برطرف نمودن اینگونه چالش ها، در حمایت از تولید ملی که بزعم رهبر انقلاب، از الزامات اقتصاد مقاومتی می باشد کمک شایانی خواهد نمود. در بیشتر کشورهای توسعه یافته جهان، اتخاذ سیاست های مربوط به حمایت از بنگاه های اقتصادی کوچک و متوسط برای افزایش رشد، ایجاد درآمد و اشتغال و حتی کاهش فقر از مهم ترین اولویت های اقتصادی اجتماعی دولت ها محسوب می شود.

تحلیل محیط کلان

اقتصاد ایران به دلایل متعدد از قبیل مدیریت نامناسب درآمدهای نفتی در دوره وفور، آثار رکود تورمی و کاهش شدید قیمت نفت در یک سال گذشته، در شرایط ویژه به سر می‌برد. برآیند شرایط ذکر شده را می‌توان در بروز ۱۱ مشکل اساسی که به صورت موانع جدی بر سر راه بهبود رشد اقتصادی ظاهر شده‌اند مشاهده کرد.

* نارسایی در تأمین مالی فعالیت‌های تولیدی و سرمایه‌گذاری به دلیل نقد نشدن بخش بزرگی از دارایی‌های

نظام بانکی

* ضعف مالی دولت

* انباشت بدهی‌های دولت به سیستم بانکی، نظام پیمانکاری، صندوق‌های بازنشستگی و تأمین اجتماعی

* مصرف بالای انرژی در مقایسه با میزان تولید ناخالص داخلی و محدودیت شدید مالی شرکت‌های تولید

کننده انرژی

* ناکارآمدی و کسری نظام پرداخت یارانه نقدی

* کمبود آب و مشکلات زیست محیطی

* بهره‌مند شدن از ظرفیت‌های موجود در نظام اقتصاد جهانی

* بهره‌وری پایین بنگاه‌های تولیدی و تولید محصولات با رقابت پذیری پایین

* نظام دو نرخ ارز و محدودیت‌های سیاست‌گذاری ارزی

* بخش غیر رسمی بزرگ

* و ضعف تقاضای داخلی

اینها یازده مشکل اصلی اقتصاد ایران را تشکیل می‌دهند. اقتصاد ایران حداقل به سه دلیل ایجاد اشتغال در مقیاس بزرگ، ارتقای سطح پایین رفاه خانوارها و بهبود موقعیت نسبی اقتصاد کشور در منطقه پیرامونی، نیازمند دستیابی به رشد اقتصادی بالا و پایدار است. تحقق رشد مورد نظر ضمن آنکه نیازمند اصلاحات اساسی با هدف ارتقای بهره‌وری منابع موجود در اقتصاد است، حجم عظیمی از سرمایه‌گذاری بویژه در حوزه‌های کلیدی مانند حمل و نقل و انرژی را لازم دارد. مشکلات ۱۱ گانه ذکر شده هر کدام به نوبه خود مانعی جدی برای تحقق این هدف تلقی می‌شوند. وجود موانع ۱۱ گانه ذکر شده در کنار نیاز به حجم بالای سرمایه‌گذاری در شرایطی مطرح می‌شود که مهمترین منبع تأمین‌کننده کمبودهای اقتصاد یعنی نفت از نظر قیمت جهانی در وضعیت مساعدی به سر نمی‌برد و چشم‌انداز میان مدت آن هم چندان امیدوار کننده نیست. با برداشته شدن تحریم‌ها، یکی از مشکلات ذکر شده، یعنی بهره‌گیری نکردن از ظرفیت‌های موجود در اقتصاد جهانی، «می‌تواند» از فهرست مشکلات خارج شده و در فهرست راه حل‌ها قرار گیرد. در اثر رفع تحریم‌ها هشت امکان «به‌طور بالقوه» امکان فراهم شدن دارند که عبارتند از:

* افزایش صادرات نفت خام

* آزاد شدن منابع ارزی مسدود شده

* کاهش هزینه واردات

* تأمین مالی خارجی

* سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی

* برقراری ارتباط تکنولوژی

* افزایش صادرات غیر نفتی

* برقراری ارتباط نظام بانکی کشور با نظام بانکی بین‌المللی (البته تا کنون به علت مخالفت و بدعهدی برخی از کشورهای طرف مذاکرات محقق نشده است)

اینکه در بهره‌برداری از امکانات فراهم شده چه خطوط راهنما و چه خطوط قرمزی وجود دارد تعیین کننده آن خواهد بود که به چه ترتیب بتوانیم از شرایط به وجود آمده در جهت حل مشکلات استفاده کنیم. خطوط راهنما باید دارای دو ویژگی مهم باشد. اول آنکه از نظر محتوایی بتواند به کمک حل مسائل بیاید و دوم آنکه مورد پذیرش نظام تصمیم‌گیری کشور باشد. سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی دارای هر دو ویژگی است و می‌تواند به عنوان رکن و محور وفاق مبنای سیاستگذاری قرار گیرد.

سند ملی توسعه استان خراسان جنوبی

الف - اصلی ترین قابلیت های توسعه :

- ۱- استقرار استان در مسیر شمال- جنوب و شرق - غرب و تأثیر آن در تمامی ابعاد توسعه ...
- ۲- برخورداری از سرمایه های انسانی متخصص و ماهر بومی ساکن و غیر ساکن بعنوان مکمل فعالیتهای سرمایه ای و محرک قابلیتها.
- ۳- وجود دانشگاه ها و مراکز آموزش عالی متعدد با قدمت آموزشی طولانی
- ۴- محیط غنی فرهنگی با قدمت زیاد به عنوان زمینه مشارکت مردم در توسعه استان.
- ۵- وجود مزیت های نسبی برخی تولیدات کشاورزی بویژه زرشک و زعفران و ذخایر غنی ژنتیکی دامی .
- ۶- برخورداری از ظرفیت های تاریخی ، مذهبی ، فرهنگی و طبیعی در توسعه صنعت گردشگری .
- ۷- پیشینه منطقه در صنایع دستی بویژه صنعت فرش و سایر بافته ها در کانونهای جمعیت.
- ۸- وجود معادن فلزی، غیر فلزی، سنگهای تزئینی و سایر کانی ها به عنوان زمینه توسعه صنعتی استان با ارزش صادراتی.
- ۹- امکان بهره گیری غنی انرژی های تجدید شونده خورشیدی، بادی زیست توده و ...
- ۱۰- وسعت فراوان دیم زارها، امکان بهره برداری از دشتهای و استفاده از حاشیه کویر در پرورش دام نظیر شتر و بز کرکی و برخی محصولات کشاورزی سازگار.
- ۱۱- وجود مرز نسبتاً طولانی با کشور افغانستان و امکان توسعه فعالیت های اقتصادی، بازرگانی و مناسبات دو کشور.
- ۱۲- موقعیت ویژه استان و مرکز آن در برقراری تعادل های منطقه ای در شرق کشور.
- ۱۳- استفاده از موقعیت ژئواستراتژیکی استان در برقراری امنیت ملی .
- ۱۴- استقرار استان در مسیر بزرگراههای آسیایی و امکان استفاده از سرمایه گذاری بین المللی در توسعه شبکه حمل و نقل منطقه.

۱۵- استقرار مرکز استان در مسیر ترابری هوایی منطقه (بین المللی) و امکان توسعه ظرفیت های ترابری هوایی.

۱۶- برخورداری از دانش بومی و سنتی در استفاده از منابع آب و خاک استان.

۱۷- وجود زمینه های قانونی برای توسعه ورزش، نگرش مثبت جامعه به فعالیتهای ورزشی، گرایش بخش خصوصی و تشکل های داوطلب غیردولتی (NGO) به سرمایه گذاری و خدمات رسانی در توسعه ورزش

ب - عمده ترین تنگناها و محدودیت های توسعه:

۱- محدودیت منابع آب و کیفیت نامناسب آب و خاک.

۲- شرایط اقلیمی نامساعد، کمبود نزولات جوی و تداوم خشکسالی های متوالی.

۳- قرار گرفتن در مسیر بین المللی مواد مخدر و قاچاق کالا.

۴- پراکندگی کانونهای زیست و فعالیت در گستره استان و پایین بودن تراکم نسبی جمعیت .

۵- بیابانی بودن بخشهای بزرگی از استان و همجواری با بزرگترین مناطق کویری کشور و حرکت ماسه های روان و طوفان های مخرب و فرسایش بادی .

۶- حرکت توده های شن روان، وجود سیلابهای فصلی و فرسایش شدید آبی و بادی خاک در مناطقی از استان.

۷- انزوای جغرافیایی و دوری از مراکز عمده تولید، توزیع و بازارهای مصرف، همچنین مراکز تصمیم گیری ملی.

۸- استقرار استان در کمربند زلزله خیز کشور .

۹- ضعف شبکه های زیر بنایی شامل حمل و نقل و تامین و توزیع انرژی.

۱۰- کمبود تاسیسات مهار، ذخیره سازی و توزیع آب به مراکز زیست و فعالیت.

۱۱- وابستگی شدید منابع مالی بخش ورزش به درآمدهای عمومی

ج - مسائل اساسی استان

- ۱- عدم انطباق بنیانهای اجتماعی و فرهنگی با الزامات توسعه اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی در برخی مناطق روستایی استان.
- ۲- کمبود تاسیسات گردشگری در استان.
- ۳- پایین بودن نقش و سطح سرمایه گذاری دولت در بخش های مختلف اقتصادی.
- ۴- بهره برداری بی رویه از منابع پایه و تخریب محیط زیست استان.
- ۵- بهره برداری غیر اصولی از منابع آب، عدم مهار و کنترل آبهای سطحی خصوصاً رودخانه های مرزی و رواج روش های نامناسب آبیاری و مصرف آب.
- ۶- ضعف نظام خدمات رسانی مؤثر به روستاها ناشی از پراکندگی شهرها و مراکز جمعیتی.
- ۷- غالب بودن شیوه های سنتی در کلیه فعالیت های اقتصادی استان
- ۸- رشد بی رویه مهاجرت از روستاها و تخلیه آنها بویژه روستاهای مرزی.
- ۹- سطح پایین توسعه صنعتی در استان.
- ۱۰- ضعف بنیانهای تولید و نهادهای پشتیبانی کننده و مؤسسات خصوصی ارائه کننده خدمات مشاوره ای، فنی، مدیریت و غیره
- ۱۱- توان محدود استان از حیث ایجاد مازاد اقتصادی قابل سرمایه گذاری و طرحهای توسعه در تامین زیرساختهای اقتصادی.
- ۱۲- نرخ بالای بیکاری شامل بیکاری تحصیل کرده ها، بیکاری پنهان و بیکاری فصلی و اشتغال کاذب در استان.
- ۱۳- عدم تناسب نهادهای پولی و مالی و ساز و کارهای مرتبط با نیازمندیهای کارآفرینی در سطح استان.
- ۱۴- شکل گیری نامتوازن محدوده تقسیمات کشوری استان با توجه به جدید التاسیس بودن آن.
- ۱۵- پایین بودن سطح شاخص های توسعه انسانی (امید به زندگی، تغذیه، مرگ و میر اطفال و ...) و گسترش فقر در استان خصوصاً در مناطق روستایی.
- ۱۶- نبود ساز و کار لازم و نظام مند جهت جلوگیری از تردد و اسکان غیر مجاز اتباع بیگانه.

- ۱۷- پایین بودن ضریب امنیتی مطلوب در مناطق مرزی استان.
- ۱۸- نبود راهکارهای مناسب برای جذب سرمایه گذاران بخشهای خصوصی و تعاونی .
- ۱۹- ضعف مدیریت کارآمد خدمات شهری و فن آوریهای مناسب در زمینه های عمران شهری.
- ۲۰- فقدان نظام شناسایی استعدادهای ورزشی
- ۲۱- تخریب اراضی کشاورزی حاشیه شهرها و عرصه مرتعی و جنگلی
- ۲۲- کمبود صنایع تبدیلی ، تکمیلی و نگهداری در بخش کشاورزی .

د - هدف های بلندمدت توسعه :

با توجه به قابلیتها و تنگناها ، توسعه استان بر پایه تقویت زیر ساختها و زیربناها ، توسعه فعالیت های معدنی ، صنعتی ، کشاورزی و حفاظت و بهره برداری بهینه از منابع آب و خاک ، استفاده از امکانات و ظرفیت ها در بخش های خدمات و گردشگری و گسترش تعاملات ملی و فرا ملی (بویژه بازرگانی خارجی) استوار خواهد بود:

- ۱- تکمیل، توسعه و تجهیز شبکه های زیربنایی و زیرساخت ها متناسب با نیازهای منطقه .
- ۲- ارتقاء سطح بهره وری منابع پایه و حفظ منابع آب و افزایش راندمان آبیاری .
- ۳- افزایش توان بخش کشاورزی متناسب با ظرفیت منابع آب استان و برنامه های مدیریت منابع آب حوزه آبریز
- ۴- جلوگیری از بیابان زائی و کاهش اثرات خشکسالی های مداوم.
- ۵- ارتقاء کیفیت سطح زندگی و شاخص های توسعه انسانی
- ۶- توسعه صنعتی استان و ارتقاء جایگاه آن در فعالیت های صنعتی سطح ملی.
- ۷- توسعه بخش معدن و افزایش سهم آن در تولید ناخالص داخلی استان .
- ۸- توسعه تعاملات اقتصادی و فرهنگی داخلی و خارجی استان
- ۹- استفاده از توانمندیهای بخشهای خصوصی و تعاونی در سرمایه گذاری های فعالیت های اقتصادی استان .
- ۱۰- ارتقاء بهره وری عوامل تولید .

- ۱۱- استقرار مناسب فعالیت ها و جمعیت با توجه به توانمندی های نواحی مختلف استان .
- ۱۲- حفظ میراث تاریخی و فرهنگی منطقه و توسعه صنعت گردشگری.
- ۱۳- ارتقاء سطح امنیت .
- ۱۴- توسعه و تقویت سطح آموزشهای فنی و حرفه ای، علمی - کاربردی و آموزش عالی در استان.
- ۱۵- حفظ ارزش های فرهنگی، مذهبی و ویژگیهای هویتی منطقه.
- ۱۶- ایمن سازی مناطق زیست و فعالیت در مقابل حوادث غیر مترقبه طبیعی.
- ۱۷- نهادینه سازی بهره وری و افزایش آن در بخش های اقتصادی و عوامل تولید
- ۱۸- ارتقاء نقش ورزش در تأمین سلامت جسمی و روحی و تقویت توانمندیهای افراد و گروههای اجتماعی
- ۱۹- دستیابی به هدف های توسعه هزاره (M.D.G) در استان
- ۲۰- توانمندسازی بخش تعاونی برای ایفای فعالیت های گسترده و اداره بنگاه های اقتصادی بزرگ .
- ۲۱- توسعه نقش و جایگاه زنان در سطوح تصمیم سازی و تصمیم گیری استان .

صنایع کوچک و متوسط (SME)

تعریف صنایع کوچک و متوسط در میان کشورها و مناطق جهان بسیار متفاوت است. اما رایج ترین معیار برای تعریف صنایع کوچک و متوسط در ایران ، معیار تعداد کارکنان است. معمولا در اذهان این گونه است که بین ۱۰ تا ۱۰۰ نفر کوچک تلقی می شوند. بین ۱۰۰ نفر تا ۵۰۰ نفر را می توان متوسط تلقی نمود و شرکت های با تعداد کارکنان بیشتر از این را می توان جزو صنایع بزرگ تلقی کرد. در این تحقیق بر اساس تعریف شرکت شهرک های صنعتی، صنایع دارای ۱ تا ۴۹ نفر کارکن را کوچک، ۵۰ تا ۱۰۰ نفر متوسط و بالای ۵۰ نفر بزرگ تعریف شده اند. ویژگی های حیاتی بنگاه های کوچک و متوسط، از جمله انعطاف پذیری در مقابل تغییرات بازار و محیط، به نتیجه رسیدن سریع فعالیت ها و ابتکار عمل افراد در این بنگاه ها، برخورداری کارکنان این شرکت ها

از انگیزه بالا، سرمایه اولیه محدود مورد نیاز این بنگاه‌ها، محرک اصلی تحقق کارآفرینی و غیره، آنها را به مهم‌ترین عامل رشد، نوآوری و تحرک اقتصادی و توسعه کشورها، به‌ویژه کشورهای در حال توسعه و یاری‌دهنده آنها در مرحله گذار اقتصادی تبدیل کرده است. به‌طور خلاصه، صنایع کوچک و متوسط حداقل از چهار جنبه بر اقتصاد جهانی تاثیر می‌گذارند: کارآفرینی، نوآوری و تغییر فناوری، پویایی صنعت و ایجاد اشتغال و درآمد (اکس و آدرش، ۱۹۹۱: ۱۵۰). نگاهی به نظام اقتصادی و اجتماعی در بسیاری از کشورهای پیشرفته و نو توسعه یافته جهان نشان می‌دهد که ایجاد و حمایت از بنگاه‌های کوچک و متوسط یکی از اولویت‌های اساسی در برنامه‌های توسعه فعالیت‌های اقتصادی این کشورها است. این بنگاه‌های اقتصادی علی‌رغم آنکه به سرمایه‌گذاری کمتری نیاز دارند، بازدهی بیشتری داشته و در ایجاد اشتغال، ایجاد بستر مناسب برای نوآوری و اختراعات و افزایش صادرات این کشورها، نقش مهمی دارند. این واحدها در بسیاری از کشورهای در حال توسعه ضمن دستیابی به اهداف اصلی توسعه، نقش تعیین‌کننده‌ای در گسترش و تنوع تولیدات صنعتی دارند و در اهتمام به یک سری اهداف بنیادین همچون ایجاد اشتغال، ریشه‌کن کردن فقر، بهبود توزیع درآمد و برآوردن نیازهای اساسی کشورهای در حال توسعه، دارای نقش موثری هستند. در بسیاری از کشورها این صنایع، تامین‌کنندگان اصلی اشتغال جدید، مهد تحول و نوآوری و پیشرو در ابداع فناوری‌های جدید بوده‌اند. از سوی دیگر این صنایع به دلیل ویژگی‌های منحصر به فرد خود می‌توانند از جاذبه‌های فراوانی برای بخش خصوصی برخوردار باشد که این امر بسته به شرایط داخلی اقتصادی کشورها قوانین و سیاستهای حمایتی در کشورهای مختلف به عنوان الگویی موفق برای توانمندسازی علمی و صنعتی معرفی شده است.

اما این شرکت‌ها در ایران چندان حال و روز مناسبی ندارند. در این راستا بررسی مشکلات صنایع کوچک و متوسط که امروزه به عنوان قلب تپنده اقتصاد در هر کشوری به شمار می‌روند، امری مهم و ضروری به نظر می‌رسد (بافنده زند، ۱۳۸۹، ص ۱۰-۱۵). وضعیت نابسامان سیاسی و تحریمهای اقتصادی، نوسانات شدید در بازار ارز، زیرساختهای ناکافی و نامتناسب و بالاخره سیاستهای متناقض و بی‌ثبات اقتصادی، فضای کسب و کار را با

مشکلات عدیده ای مواجهه نموده و جایگاه ایران در شاخصهای بین المللی بهبود فضای کسب و کار را تنزل بخشیده است، این در حالی است که توانایی بنگاه در مشخص کردن منابع مالی و تهیه برنامه های مالی مناسب جهت راه اندازی و توسعه فعالیت بنگاه از عوامل اصلی رشد و پیشرفت کسب و کار به شمار می رود. شرایط نامناسب تولیدکنندگان، ریسک بالای محصولات تولیدی، سود کم حاصل از تولید و بسیاری از موانع موجود در فعالیتهای تولیدی موجب شده است که بانکها تمایلی به اعطای تسهیلات به بخش تولید و بخصوص شرکتهای کوچک و متوسط نداشته باشند و اولویت را به فعالیتهای خدماتی و بازرگانی که بازگشت سرمایه در کوتاه مدت صورت می گیرد و سود ناشی از آن ملموس و تضمین شده است، قرار دهند. لذا تامین منابع مورد نیاز از طریق شبکه بانکی کشور در کوتاه مدت چشم انداز روشنی برای بنگاه های اقتصادی خرد ندارد. با این وجود، استقرار از دولت می تواند بعنوان راه کار کوتاه مدت تامین سرمایه مورد نیاز بنگاههای اقتصادی قلمداد گردد.

بنظر می رسد اتکا به منابع مالی داخلی چندان چشم انداز مناسبی نداشته و برای پوشش نیازهای مالی بخش عظیمی از شرکتهای کوچک و متوسط کشور که اتفاقاً سهم بزرگی در اشتغال و تولید صنعتی اقتصاد کشور را بعهده دارند، کفایت لازم را ندارد. به طور خلاصه عمده موانع توسعه بنگاه های کوچک و متوسط در ایران را می توان به چهار دسته زیر تقسیم بندی نمود:

۱- موانع بازار مثل وجود خریدهای انحصاری، نوسانات در عرضه و تقاضا، خرید مواد اولیه در مقیاس های کم که به افزایش قیمت ها منجر می شود و غیره.

۲- موانع مالی مانند، مشکلات مربوط به ارائه ضمانت نامه های بانکی، تاخیر در دریافت درآمد حاصل از فروش، افزایش فشار نقدینگی بر بنگاه های کوچک و متوسط و غیره.

۳- عدم دسترسی به انواع گوناگون اطلاعات از جمله: اطلاعات بازاریابی در خصوص بازارهای داخلی و خارجی، اطلاعات در مورد وضعیت مالی و فناوری صنایع کوچک و متوسط برای کمک به سرمایه گذاران در انتخاب کسب و کارهای مناسب برای سرمایه گذاری، اطلاعات فنی و عملیاتی، اطلاعات در مورد منابع تامین مواد اولیه تولید و خریداران، و...

۴- سیاست های دولت، مانند: ناتوانی در ایجاد محیط توانمندساز برای بنگاه های کوچک و متوسط، موانع اداری برای اخذ عوارض و فقدان نهادهای حل دعاوی احتمالی و غیره. (عمید و غمخواری، ۱۳۸۸: ص ۱۸۷).

در ادامه به طور اجمالی به برخی مطالعات انجام شده در داخل و خارج کشور در این زمینه اشاره می گردد. در تحقیقی مبنی بر شناسایی چالش های پیش روی صنایع کوچک و متوسط در مالزی، طبق مدل چرخه عمر سازمان به دنبال بررسی عوامل داخلی و خارجی که بر موفقیت SME هایی که به مرحله رشد رسیده اند، می پردازد. از جمله مشکلات اساسی که عاملی برای شکست این صنایع در مالزی می باشد به مواردی اشاره شده است. از جمله: عدم تامین مالی کافی، مدیریت نامناسب، نقاط ضعف در دانش کسب و کار، فقدان مهارت های مدیریتی، برنامه ریزی ضعیف یا ناکافی و بی تجربگی، اعتماد بیش از حد به مدیر-مالک و عدم گرایش به سمت مدیریت علمی.

در کشور اندونزی نیز، چالش ها و مشکلات صنایع کوچک و متوسط در حوزه صادرات بررسی گردیده است. نتایج نشان می دهد، رقابت، مدت زمان طولانی فرآیندها، کیفیت محصول، موانع صادرات به کشور مقصد، توانایی کم در تولید بالا، تاخیر در حمل و نقل، ارتباطات، هزینه تولید ناکارآمد، سد بودن سازمان های دولتی، فقدان دانش و روش معامله، محدودیت های کشور مقصد، از جمله مهم ترین چالش ها در بخش صادرات صنایع کوچک و متوسط می باشد.

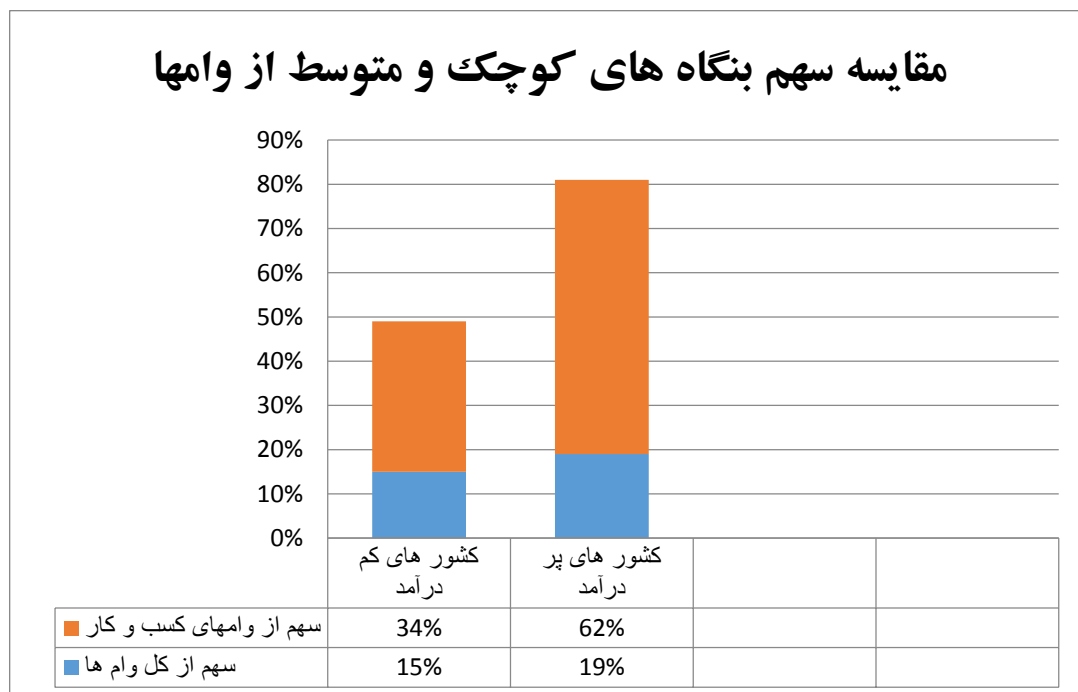
در تحقیقی مبنی بر بررسی موانع موجود در توسعه بنگاه های کوچک و متوسط در سمنان، به مهمترین موانع ومشکلات بنگاه های کوچک و متوسط اشاره شده است از جمله:مشکلات مالی در بنگاه ها،بالا بودن هزینه های تولید،پایین بودن سطح استاندارد و کیفیت محصولات تولیدی،مطلوب نبودن توانایی شرکت ها در زمینه شناخت بازارها و دانش بازاریابی،مطلوب نبودن بسته بندی محصولات تولیدی،ضعف سیستم حمل و نقل کالا،مطلوب نبودن قوانین ومقررات بازرگانی و تجاری و مطلوبیت کم عوامل محیطی موثر بر فعالیت بنگاه های کوچک و متوسط .

به علاوه دلایلی از قبیل افزایش هزینه های صاحبان صنایع به دلیل بالا رفتن نرخ تورم، سود بانکی و نرخ ارز که باعث شده است بخش صنعت توانایی رقابت با صنایع سایر کشورها را نداشته باشد، پایین بودن بهره وری نیروی کار در ایران که مانع از شکل گیری قدرت رقابتی و صادراتی می شود، عدم توجه بنگاه ها به اوضاع و احوال بازار جهانی و تمرکز بر بخشی نگری و تولید برای مصرف داخلی، نبود همگرایی میان دولت و بخش خصوصی، در واقع اگر همگرایی صورت بگیرد سینرژی ایجاد می شود و وضعیت مملکت بهتر می شود ولی متاسفانه شرایط به گونه یی است که سرمایه گذار متضرر می شود و ترجیح می دهد که واحد تولیدی را تعطیل کند یا سرمایه اش را به جای دیگری منتقل کند. در این شرایط هم تولید نخواهیم داشت و هم بیکاری افزایش خواهد یافت و هم مشکلات اقتصادی جامعه زیاده تر خواهد شد،سرکوب قیمت ها که منجر به ضرر صاحبان بنگاه هامیشود،عدم پرداخت تسهیلات کافی به بنگاه های کوچک و متوسط(بهادرانی، ۱۳۹۳).

در تحقیقی عوامل موثر بر ساختار سرمایه در شرکت های کوچک و متوسط بورس اوراق بهادار تهران به طور مجزا مورد بررسی قرار گرفت.نتایج بدست آمده در خصوص شرکت های کوچک بیانگر وجود رابطه ی معنی دار بین سودآوری، رشد و اندازه شرکت با ساختار سرمایه می باشد،در حالی که در شرکت های متوسط، سودآوری، اندازه و نسبت دارایی های ثابت مشهود، رابطه معنی داری با ساختار سرمایه این شرکت ها دارند.

در تحقیقی علل ناکامی کشورهای مختلف در استراتژی بنگاه های کوچک و متوسط به این صورت بیان گردید: بزرگترین معضل بنگاه های کوچک و متوسط (SMEs) ، دستیابی به مقیاس های مناسب تولید است، بسیاری از این واحدها صرفه به مقیاس نداشته و به همین دلیل نمی توانند شرایط لازم برای پایداری و رقابت خود را در بازارها به وجود بیاورند. از دیگر مشکلات عمده بنگاه های کوچک و متوسط، که به ویژه در کشور ما شدت بیشتری دارد، ضعف نهادهای خدماتی و پشتیبان یا نهادهای خدمات کسب و کار است. واحدهای کوچک توانایی آن را ندارند که به طور مستقل مسائل مالی، فنی، بازاریابی، فروش و غیره خود را حل کنند، بلکه لازم است به گونه ای این نوع خدمات حیاتی را بیرون از مجموعه خود دریافت کنند. علت شکست بسیاری از سرمایه گذاری ها در صنایع کوچک و متوسط نیز به همین مساله باز می گردد، چرا که سرمایه گذاران در ابتدا به علت ناآگاهی از مسائل فنی، اقتصادی، مدیریتی، بازاریابی و غیره، هزینه های مربوط به این حوزه ها را در محاسبات خود نادیده گرفته و به علت پیچیدگی این گونه خدمات، از توانایی انجام آنها در سطح مطلوب نیز برخوردار نیستند. بر طبق گزارش رقابت پذیری که در ایران به ابتکار اتاق بازرگانی و با همکاری مجمع جهانی اقتصاد تهیه شد، مشکل تامین مالی همواره در رأس مشکلات بنگاه های کوچک و متوسط است. همچنین به موانع غیر مالی SME ها در ایران اشاره شده است از جمله: موانع قانونی، فساد اداری، رقابت، سیاست های دولت، مدیریت، قوانین مالیاتی، نبود ساختارهای اولیه تولید، تحریم های اقتصادی، عدم ثبات آشکار در اقتصاد کلان، کمبود و غیر متقارن بودن اطلاعات و عدم هماهنگی بین نهادهای تصمیم گیری و اجرای سلیقه ای مقررات. در زمینه سهم بنگاه های کوچک و متوسط از منابع مالی در کشورهای با درآمد بالا ۶۲٪ از وام هایی که در حوزه کسب و کار داده می شود به بنگاه های کوچک و متوسط اختصاص پیدا می کند در حالیکه برای کشورهای کم درآمد این میزان ۳۴٪ است و کشورهای توسعه یافته علی رغم حجم، اندازه، وزن و گستره ای که بنگاه های بزرگ آنها دارند صرفاً یک سوم از منابع بانکی در اختیار بنگاه های بزرگ قرار می گیرد که

ناشی از توسعه یافتگی نظام تامین مالی و سایر ابزارهای تامین مالی در آن اقتصادها است (نمودار ۱، منبع: به نقل از سلطانی، ۱۳۹۴).

بررسی سیاست های مورد استفاده توسط دولت در کشور های مختلف حاکی از ارائه مجموعه متنوعی از حمایت های مالی توسط دولت ها برای بنگاه های کوچک و متوسط است که جدول زیر نمونه هایی از آن را نشان می دهد.

جدول ۱: اهم سیاست های دولت ها در پاسخ به تامین مالی SME (سلطانی، اتاق بازرگانی ایران ۱۳۹۴)

نام کشور	سیاست اتخاذ شده
کانادا، شیلی، دانمارک، فنلاند، فرانسه، ایتالیا، کره، هلند، مجارستان، پرتغال، اسلونی، اسلواکی، سوئیس، تایلند، انگلستان و آمریکا	افزایش حجم یا تعداد وام های تضمینی
دانمارک، هلند	تضمین های خاص و وام برای شروع کسب و کار
دانمارک، فنلاند، هلند، پرتغال،	افزایش تضمین های صادراتی

نیوزیلند، سوئد، سوئیس	
سوئد	تامین مالی مشترک
لهستان، چین، کره، اسلونی	افزایش وام دهی مستقیم
پرتغال، تایلند	یارانه نرخ سود
کانادا، شیلی، دانمارک، فنلاند، فرانسه، ایتالیا، هلند، نیوزیلند، سوئد و انگلستان	صندوق های مشترک سرمایه گذاری و ضمانت ها
دانمارک، نیوزیلند، سوئد	توصیه های مدیریتی
فرانسه، ایتالیا، نیوزیلند، سوئد	معافیت ها و پذیرش تعویق در پرداخت مالیاتها
فرانسه	واسطه گری اعتباری

در ادامه مهمترین چالش های شناسایی شده فعلی پیش روی صنایع کوچک و متوسط طبق نظر خبرگان در ۴ حوزه بازار، دولت، بنگاه و حوزه بین المللی تقسیم می گردند.

الف: بنگاه

یکی از واحدهای مورد مطالعه در اقتصاد خرد، بنگاه است. بنگاهها عوامل تولید را از خانوارها خریداری می کنند و در فرایند تولید به کار می گیرند تا کالاها و خدمات نهایی را ایجاد نمایند. بنگاهها مشابه خانوارها، معاملات خود را از طریق بازار انجام می دهند ولی سازمان داخلی آنها مستقل از بازار طراحی می شود.

ب: دولت و واحدهای دولتی

در سالهای اخیر واحدهای دولتی در تحلیل های خرد مورد توجه قرار گرفته اند زیرا هیات های قانونگذار و موسسات تنظیم کننده بازار با انجام فعالیت خود به طور موثری سطح تولید و قیمت را تحت تاثیر قرار می دهند.

ج: بازار

بازار نهادی است که به کمک آن معاملات بین افراد صورت می پذیرد و امور اقتصادی سامان می یابد. در واقع بازار به ترتیبات و مقرراتی اطلاق می شود که افراد برای انجام معاملات و مبادلات خود در اختیار دارند. بازار ممکن است بر اساس یک اندیشه و تفکر قبلی طراحی و سازماندهی شده باشد، مثل بازار بورس و اوراق بهادار و یا ممکن است بصورت یک شبکه غیر رسمی صاحبان کالا و خدمات را با متقاضیان آنها مرتبط سازد. بازار نقش موثری در هدایت عرضه کنندگان و متقاضیان دارد. تولید کنندگان برحسب علائمی که از بازار در یافت می کنند تصمیم می گیرند چه چیزی، به چه میزان، چگونه و برای چه کسی تولید کنند.

د: بین الملل

از جمله مزایای آگاهی از تحلیل های اقتصاد بین الملل ، شناسایی تحولات موجود در اقتصاد و بازارهای بین المللی و کسب آمادگی و امکان برنامه ریزی جهت رویارویی با نتایج تغییر روندهای کلان اقتصادی در مناطق و بازارهای مختلف جهان می باشد. (خدادکاشی، ۱۳۸۳).

جدول ۲: چالش های شناسایی شده پیش روی صنایع کوچک و متوسط

عنوان چالش	
حوزه دولت	
عدم هماهنگی بین نهادهای مالی و اجرایی	
عدم اجرای تعهدات دولت در خصوص بسته حمایتی در فاز اول هدفمندسازی یارانه ها	
وجود بنگاه های انحصاری تولید و در نتیجه رقابت ضعیف بین آنها	
نبود تعاونی های کارآمد در حمایت از بخش خصوصی	
عدم وجود یک استراتژی مدون و مشخص در حوزه صنایع کوچک و متوسط	
وجود قوانین دست و پاگیر در مسیر تولید و فروش محصولات	
عدم ثبات لازم در مقررات، ضوابط و سیاست های ارزی و تجاری	مناسب نبودن وضعیت قوانین و مقررات بازرگانی و تجاری
ناهماهنگی بین مقررات و ضوابط بخش های اقتصادی کشور در خصوص واحدهای تولیدی و صنعتی	

وجود سیستمها و فرآیندهای غیر قابل انعطاف اداری و دولتی در ارائه خدمات به شرکتهای	
عدم اعمال به موقع سیاستهای تشویقی دولت از قبیل معافیت مالیاتی، جوایز صادراتی و...	
عدم بازنگری در قوانین و مقررات صادراتی توسط وزارتخانه ها و سازمانهای ذیربط	
مبهم بودن برخی از قوانین و مقررات بازرگانی و تجاری	
تعدد سیاست ها و تعارض موجود بین آنها	
پرداخت تسهیلات به واحدهای تولیدی با نرخ سود بالا	
تبعیض آمیز بودن کمکها و خدمات حمایتگرانه ارائه شده از سوی دولت به صنایع	
دخالت های متعدد و غیر ضروری دولت در امور اقتصادی و بازرگانی	
اشکالات در سیستم پولی و مالی کشور و اتخاذ سیاستهای ناموزون	
نبود همگرایی میان دولت و بخش خصوصی	
سرکوب قیمت ها	
حوزه بازار	
نامساعد بودن فضای کسب و کار	
ایجاد فضای ناامن برای سرمایه گذاری و افزایش ریسک های فعالیت تولیدی	
تورم	
رکود اقتصادی	
شکاف بین شاخص قیمت تولید کننده و مصرف کننده	
رشد بی ثباتی بازار	
عدم استقبال خریداران محلی از کالاهای ملی و داخلی	
افزایش قیمت حامل های انرژی	
قالل پیش بینی نبودن متغیرهای اقتصادی	
تعداد زیاد رقبای فعلی خارجی در بازار	
قاچاق گسترده کالا به کشور	
حوزه بنگاه	
کمبود نقدینگی	
عدم توسعه اطلاعات، دانش و تحقیق و توسعه پایدار و منظم	
بالا بودن هزینه های عملیات نگه داری و تعمیرات برای تولید کالاها با کیفیت مرغوب	بالارفتن هزینه تولید و قیمت تمام شده محصول
بالا بودن سرمایه گذاری برای تحقیق و توسعه	
هزینه بالای تامین مواد اولیه مرغوب	
بالا بودن هزینه های دستمزد و نیروی انسانی	
کاهش حاشیه سود بخش تولید	
فقدان چابکی در عملیات و فرآیندها	
پایین بودن بهره وری نیروی کار	

عدم توجه بنگاه ها به اوضاع و احوال بازار جهانی و تمرکز بر بخشی نگری و تولید برای مصرف داخلی	
ضعف در ارائه خدمات پس از فروش به مصرف کنندگان نهایی	مطلوب نبودن توانایی شرکتها در زمینه شناخت بازارها و دانش بازاریابی
نبود نگرش جامع و جهانی به بازارها در مدیران شرکت های کوچک و متوسط	
فقدان برنامه ریزی جهت تهیه و تولید محصولات مناسب بازارهای جهانی	
آشنایی کم واحدهای صنعتی با عوامل آمیخته بازاریابی	
کمبود نیروهای متخصص بازاریابی در شرکت ها	
جدی نگرفتن تحقیقات بازاریابی	
عدم شناسایی فرصت ها، تهدیدها، نیازهای بازار و مشتریان توسط شرکت ها	
عدم توجه به نظرات و سلیقه های مصرف کنندگان نهایی	
عدم تبلیغات با هدف اطلاع رسانی به مشتریان و ارتباط با آنان	
عدم مشارکت فعال در نمایشگاه های تخصصی و بین المللی	
عدم اصلاح ساختارهای طراحی و تولید براساس جلب رضایت مشتریان داخلی و خارجی و بازارهای هدف	مطلوب نبودن استاندارد و کیفیت محصولات تولیدی
پایین بودن کیفیت کالاهای تولیدی شرکت های کوچک و متوسط داخلی در مقایسه با کالاهای کشورهای توسعه یافته	
ناتوانی SME ها برای کسب استانداردهای اروپایی	
نامرغوب بودن منابع و مواد اولیه	
مجهر نبودن آزمایشگاه ها و ابزارهای کنترل کیفیت مطابق با استانداردهای جهانی	
نبود فضای نوآوری، خلاقیت و کارگروهی	
طولانی شدن زمان سوددهی و بازدهی طرح های تولیدی	
عدم وجود قابلیت های مدیریتی	
برنامه ریزی منابع انسانی	مشکلات مدیریت منابع انسانی
انتخاب و استخدام	
دستمزد و مزایا	
توسعه و آموزش	
ارزیابی عملکرد	
عدم مطالعه و تحقیق در خصوص سلیقه مشتریان با هدف بسته بندی مطلوب	مطلوب نبودن بسته بندی محصولات تولیدی شرکت ها
عدم استفاده از فناوری های روز جهت استقرار تشکیلات بسته بندی مطلوب	
عدم بسته بندی محصولات تولیدی با توجه به اصول مهندسی و بازاریابی	
حوزه بین المللی	
وابستگی تولید به تکنولوژی و مواد خارج از کشور	
عدم نظارت دقیق بر ورود کالاهای خارجی بخصوص کالاهای چینی	
وجود فضای تحریم سیاسی و اقتصادی	

نوسان نرخ ارز
بحران مالی جهانی
تشدید رقابت در عرصه بین المللی

با توجه به چالش های شناسایی شده در ارتباط با صنایع کوچک و متوسط در گزارشات ارائه شده در داخل و خارج کشور، در تحقیق حاضر سعی شده است چالش های پیش روی صنایع کوچک و متوسط (با تمرکز بر استان خراسان جنوبی) در راستای استقرار اقتصاد مقاومتی و با توجه به شرایط پسا تحریم شناسایی و رتبه بندی شود و راهبردهایی در جهت برطرف نمودن اینگونه چالش ها، ارائه گردد. در ادامه ابتدا به بررسی وضعیت استان خراسان جنوبی و شاخص های صنعتی آن پرداخته شده است و سپس با استفاده از تحلیل داده های جمع اوری شده بر اساس پرسشنامه و اولویت بندی چالش های فراروی شرکت های کوچک و متوسط استان خراسان جنوبی و با در نظر گرفتن چارچوب کلی ارائه شده در استراتژی توسعه صنعتی استان و بر اساس مدل SWOT اقدام به تهیه استراتژی های قابل اجرا برای صنایع کوچک و متوسط در استان شده است.

معرفی مقدماتی استان خراسان جنوبی

۱-۱- ویژگی های جغرافیایی و سیاسی

استان خراسان جنوبی در شرق کشور واقع است و از شمال به استان خراسان رضوی، از شمال غربی به استان سمنان، از غرب به استانهای اصفهان و یزد، از جنوب به استانهای کرمان و سیستان و بلوچستان و از شرق به کشور افغانستان محدود می شود. این استان با وسعتی معادل بالغ بر ۱۵۰,۸۰۰ کیلومتر مربع، ۹,۲۶ درصد از

مساحت کل کشور را به خود اختصاص داده است. براساس آخرین تقسیمات کشوری در پایان سال ۱۳۹۱ این استان دارای ۲۸ نقطه شهری، ۲۵ بخش، ۶۱ دهستان و ۱۸۸۲ آبادی دارای سکنه است.

۱-۲ جمعیت

بر اساس نتایج سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۹۰ جمعیت استان معادل ۷۳۲،۱۹۲ نفر بوده است که ۹۷ درصد از جمعیت کشور را به خود اختصاص می دهد. بر این اساس تراکم جمعیت استان در هر کیلومتر مربع ۴/۸ نفر می باشد، این در حالی است که در همان سال، این شاخص در کشور معادل ۴۶ نفر در هر کیلومتر مربع بوده است.

۱-۳ تولید و سرمایه گذاری

ارزش افزوده استان در سال ۱۳۹۲ برابر با ۵۱۸۰۱ میلیارد ریال که در مقایسه با کشور سهم ۰،۵۲ درصدی را داراست. سهم ارزش افزوده بخش صنعت، معدن و تجارت استان از ارزش افزوده این بخش ها در کشور ۰،۲۹ درصد میباشد. سهم ارزش افزوده بخش صنعت، معدن و تجارت در استان به ترتیب ۷،۶۵، ۴،۰۸ و ۱۳،۱۱ می باشد که سهم این بخشها در مقایسه با کشور به ترتیب ۰،۲۷، ۰،۱۹ و ۰،۳۷ میباشد (منبع: سالنامه آماری استان خراسان جنوبی ۱۳۹۱).

مجموع میزان سرمایه گذاریهای انجام شده و طرحهای در حال اجرا در استان به میزان ۸۵،۷۶۸ میلیارد ریال می باشد که سهم بخش صنعت ۸۵،۴۳ درصد و سهم بخش معدن ۱۴،۵۷ درصد میباشد.

تعداد ۲۰ شهرک و ناحیه صنعتی در استان خراسان جنوبی وجود دارد که از این تعداد ۱۶ شهرک و ناحیه صنعتی فعال و ۴ شهرک صنعتی و ناحیه در دست اجراست.

تحلیل بخش صنعت

مجموع سرمایه گذاری ۲۴ واحد صنعتی مهم استان به ارزش روز بالغ بر ۱۱،۱۳۸ میلیارد ریال میباشد که ۴،۳۴۹ فرصت شغلی مستقیم را ایجاد نموده اند. از میان واحدهای صنعتی استان، ۹۵،۲ درصد را صنایع کوچک (۴۹۸ واحد با سرمایه گذاری ۳،۳۲۸ میلیارد ریال و ظرفیت اشتغال ۶،۲۴۴ نفر)، ۲،۳ درصد را صنایع متوسط (۱۲ واحد با سرمایه گذاری ۱،۰۴۶ میلیارد ریال و ظرفیت اشتغال ۷۵۱ نفر) و ۲،۵ درصد را صنایع بزرگ (۱۳ واحد با سرمایه - گذاری ۶،۴۷۸ میلیارد ریال و ظرفیت اشتغال ۴،۰۹۰ نفر) تشکیل می دهند که بیانگر سهم بالای

صنایع کوچک و سهم پایین صنایع متوسط و بزرگ - به عنوان محرک توسعه صنعتی - در اقتصاد استان در مقایسه با متوسط کشور است. این امر لزوم توجه به استقرار صنایع بزرگ و متوسط را نشان می دهد.

جدول شماره ۳: مقایسه ترکیب صنایع کشور و استان

اندازه صنعت		سهم از تعداد		سهم از اشتغال	
		کشور	استان	کشور	استان
صنایع کوچک (۱ تا ۴۹ نفر کارکن)		۹۲	۹۵/۲	۴۴	۵۶/۳
صنایع متوسط (۵۰ تا ۹۹ نفر کارکن)		۵	۲/۳	۱۲	۶/۸
صنایع بزرگ (بالای ۱۰۰ نفر کارکن)		۲	۲/۵	۴۴	۳۶/۹

زعفران و خشکبار، کاشی و سرامیک، سیمان، مواد شوینده، موتورسیکلت، خوراک آماده دام و طیور، بلوک سبک هبلکس، صنایع چاپ و بسته بندی، تایر، لوله پلیاتیلن و عایقهای رطوبتی مهمترین محصولات صنعتی صادراتی استان را تشکیل می - دهند. واحدهای صنعتی استان در سال ۱۳۹۳ در مجموع ۵۲،۴۲۱ هزار دلار انواع محصولات تولیدی را به کشورهای هدف صادر نموده اند (منبع: آمار و اطلاعات سازمان صنعت، معدن و تجارت خراسان جنوبی - شهریور ۱۳۹۵).

تحلیل وضعیت استان در گروه فعالیتهای شاخص استان

در این بخش وضعیت صنایع استان در چند گروه اصلی تحلیل شده است:

الف- صنایع کانی غیرفلزی:

سیمان: ذخایر فراوان گچ، مارن و آهک در استان زمینه مناسبی برای ایجاد و توسعه صنایع سیمان در استان ایجاد نموده اند. مجاورت و هممرزی استان با کشور افغانستان و نیاز این کشور نیز بر مزیت صنایع سیمان در استان افزوده است. در حال حاضر استان با داشتن ۳ واحد تولید سیمان (یک واحد تولید کلینکر و ۲ واحد تولید سیمان از کلینکر) با ظرفیت ۱،۲۷ میلیون تن استان از سهم ۱،۵ درصدی در تولید سیمان در کشور برخوردار

است. در این گروه ۲ طرح صنعتی تولید سیمان خاکستری و سفید و رنگی با ظرفیت های تولید به ترتیب ۱ میلیون تن و ۱۶۵ هزار تن در حال اجرا میباشند.

کاشی و سرامیک: در تولید کاشی و سرامیک ۳ واحد تولیدی با ظرفیت تولید ۱۲,۲۲ میلیون مترمربع حدود ۲,۵ درصد از ظرفیت تولید این محصولات در کشور را دارا میباشند. ضمن آنکه دو طرح توسعه صنایع کاشی و سرامیک با ظرفیت تولید ۱,۱۲ میلیون مترمربع در اجرا میباشند. در سالها اخیر رکود حاکم بر صنعت ساختمان و کاهش فعالیت طرحهای عمرانی و در نهایت کاهش تقاضا در بازار، فعالیت واحدهای صنعتی این گروه را تحت - الشعاع قرار داده است. با توجه به وجود ذخایر مناسب خاکهای صنعتی، استقرار این صنایع در استان از مزیت نسبی برخوردار میباشد.

فرآوری سنگهای تزئینی: ذخایر غنی انواع سنگهای تزئینی نظیر گرانیات، مرمریت، تراورتن، مرمر و... مزیت نسبی استقرار این صنعت در استان را تشکیل میدهد. ۲۴ پروانه بهره برداری صنعتی با ظرفیت بیش از ۱,۳۶ میلیون مترمربع صادر گردیده است. در این گروه ۳۳ طرح صنعتی با ظرفیت بیش از ۴,۱۴ میلیون مترمربع در حال اجرا میباشد. اگر چه مشکلات موجود در زمینه صادرات ناشی از تحریمهای گذشته، رکود حاکم بر صنعت ساختمان و عدم وجود تقاضای مؤثر در بازار، فعالیت این واحدها را با مشکل مواجه نموده است.

صنایع فرآوری خاکهای صنعتی: ذخیره قطعی خاکهای و کانیهای صنعتی (بتونیت، کائولن، خاک نسوز، خاک صنعتی و...) بیش از ۴۰ میلیون تن و استخراج اسمی آنها به بیش از ۱,۱۴ میلیون تن در سال بالغ میگردد. در این گروه چند فقره پروانه بهره برداری صنعتی در زمینه تولید پودرهای صنعتی و معدنی و فرموله کردن خاکهای صنعتی با ظرفیت تولید ۴۱۸ هزار تن در سال صادر گردیده است. ضمن آنکه مجوز تأسیس چندین واحد دیگر با پیشبینی ظرفیت تولید ۲,۸ میلیون تن در سال صادر گردیده است.

صنایع تولید مواد و محصولات نسوز: یک واحد تولید اکسید منیزیم با ظرفیت تولید ۳۰ هزار تن و یک واحد تولید منیزیت زینتر شده با ظرفیت ۵۰۰۰ تن در سال، از جمله مهمترین صنایع کشور در این حوزه می- باشند. ضمن آنکه سه طرح تولید اکسید منیزیم با ظرفیت ۲۶۸۰۰ تن، دو طرح تولید کربنات منیزیم با ظرفیت ۷۵۰۰ تن و یک طرح تولید منیزیت زینتر شده با ظرفیت ۲۰۰۰۰ تن از جمله مهمترین مجوزهای ص ادراه در این بخش میباشند. با توجه به ذخایر زئولیت، مجوز ایجاد واحد فرآوری در قالب یک فقره جواز تأسیس در حال انجام میباشد. واردات بیرویه محصولات نسوز از خارج از کشور و تعرفه نامناسب آن سبب گردیده که به رغم تولید برخی از محصولات در کشور، محصولات مشابه خارجی با قیمت پایینتر جایگزین تولیدات داخلی گردند. ضمن آنکه رکود صنعت فولاد و به تبع آن صنایع نسوز در سالهای اخیر مشکلات را مضاعف نموده است.

ب- زغال سنگ و کک: ذخایر قطعی معادن ذغالسنگ استان ۵۶۸ میلیون تن می‌باشد سالانه ۲ میلیون تن از آنها می‌گردد. در این گروه ۲ واحد صنعتی تولید کنسانتره ذغالسنگ با ظرفیت تولید ۴۵۰ هزار تن و ۱ واحد صنعتی کک متالورژیکی با ظرفیت ۴۵۰ هزار تن در حال فعالیت می‌باشند. طرح‌های در حال ایجاد در این گروه تولید کک از ذغالسنگ با ظرفیت ۳۰۰ هزار تن، تولید کک حرارتی با ظرفیت ۵۰ هزار تن، تولید کنسانتره ذغالسنگ با ظرفیت تولید ۷۰ هزار تن، تولید کنسانتره زغال سنگ سخت با ظرفیت تولید ۱۴۰۰ هزار تن، تولید بریکت از ذغالسنگ با ظرفیت تولید ۱۰۰ هزار تن در حال اجرا می‌باشند.

ج- صنایع فلزات اساسی:

مس: ذخیره قطعی معادن مس استان به ۲,۱ میلیون تن و استخراج اسمی این معادن ۰,۲۳ میلیون تن در سال می‌باشد. در حال حاضر یک واحد صنعتی تولید محصول کنسانتره مس با ظرفیت ۱۲ هزار تن در سال در حال فعالیت می‌باشد. در این گروه طرح تولید کنسانتره مس اکسیدی با ظرفیت ۱۰۰۰ تن در سال و طرح تولید مس کاتد با ظرفیت ۳۱۰۰ تن در حال اجرا می‌باشند.

آهن و فولاد: ذخیره قطعی معادن آهن استان به ترتیب ۱,۳ میلیون تن و استخراج اسمی این معادن ۰,۱۶ میلیون تن در سال می‌باشد. که البته متناسب با نیاز طرح‌های در دست اجرا تأمین مواد اولیه از معادن در حال بهره‌برداری سنگان پیشینی شده است. در گروه صنایع آهن و فولاد نیز طرح‌های تولید گندله یا توده آهن با ظرفیت ۱,۱۰۰,۰۰۰ تن، تولید آهن اسفنجی با ظرفیت ۳۹۰ هزار تن و سه طرح صنعتی تولید شمش فولاد سبک و سنگین با ظرفیت تولید ۲,۴ میلیون تن و یک طرح تولید چدن به ظرفیت یکصد هزار تن مهمترین مجوزهای صادره می‌باشند که از ایمن میان طرح آهن اسفنجی و شمش فولادی موسوم به فولاد قاینات و طرح تولید چدن از پیشرفت مناسبی برخوردار می‌باشد. تأمین منابع آب موردنیاز مهمترین چالش اجرای سایر طرح‌های مذکور در استان می‌باشد.

منیزیم: حدود ۲۵۰ میلیون تن ذخایر دولومیت استان منبع مناسبی جهت استحصال فلز منیزیم می‌باشد. در حال حاضر، تنها واحد تولید شمش منیزیم خاورمیانه با ظرفیت تولید سالانه ۶ هزار تن مشغول به فعالیت می‌باشد.

د- صنایع تولید محصولات لاستیکی و پلاستیکی: در تولید تایر و تیوپ، یک واحد صنعتی با اشتغال حدود اسمی ۱۲۰۰ نفر و با ظرفیت ۲۸ هزار تن در سال سهم ۷,۵ درصدی در تولید این محصول در کشور را داراست. ضمن آنکه طرح توسعه این واحد به منظور تولید انواع تایر با ظرفیت بیش از ۴۰۰۰۰ تن در حال پیگیری می‌باشد. واردات بی رویه تایر و عدم وصول مطالبات کارخانجات تایر از شرکتهای خودرو سازی مشکلاتی را برای این واحدهای صنعتی ایجاد نموده است.

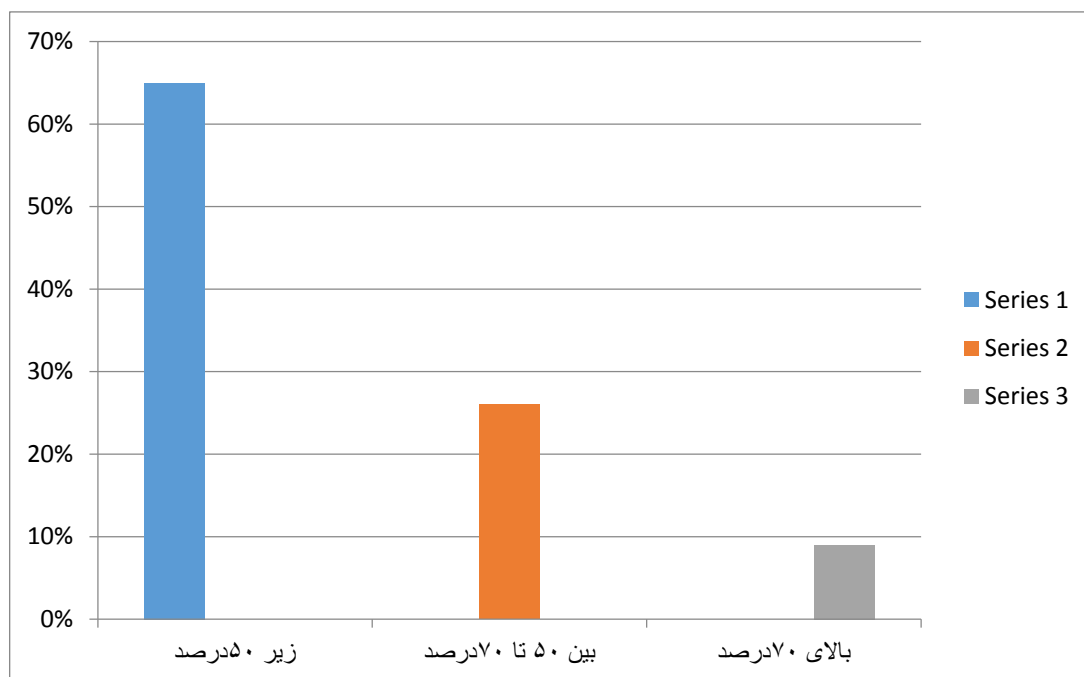
ه- صنایع نساجی و تولید منسوجات: تولید سالانه بیش از ۲۲،۰۰۰ تن پنبه در استان مزیت مناسبی را جهت توسعه صنایع نساجی فراهم نموده است. در تولید نخ سیستم پنبه‌های با تولید ۳ هزار تن در سال، استان سهمی حدود ۱،۲۵ درصد نسبت به تولید این محصول در کشور را داراست. ضمن آنکه چند طرح در زمینه تولید نخ ویسکوز و نخ پلی استر ویسکوز با ظرفیت ۲۹۵۲ تن در حال اجراست و مجوز تولید محصول نخ پنبه با ظرفیت ۱۲ هزار تن در سال صادر گردیده است. واردات بیرویه نخ و محصولات تمام‌شده از کانالهای رسمی و نیز در قالب قاچاق، واحدهای تولیدی داخلی را با مشکل جدی مواجه نموده است.

و- صنایع غذایی: وجود محصولات کشاورزی و باغی خاص و ممتاز زعفران، زرشک، عناب، پسته، خرما و انواع گیاهان دارویی زمینه مناسبی را برای توسعه صنایع بستهبندی و تبدیلی و نیز صنایع غذایی فراهم نموده است. صدور ۷۶ فقره پروانه بهره برداری با سرمایه گذاری اسمی بالغ بر ۸۱۹ میلیارد ریال و ظرفیت اشتغال ۱،۷۱۲ نفر از جایگاه این صنایع در استان حکایت دارد. ضمن آنکه غالب واحدهای صنایع تبدیلی بخش کشاورزی استان (۸۳ واحد) نیز در این گروه قرار گرفته است. مهمترین موضوع فعالیت این واحدها در زمینه فرآوری و بسته بندی زعفران، زرشک، گیاهان دارویی، خرما، خشکبار، انار، پنبه و شیر و لبنیات می باشد.

ز- صنایع چاپ و بسته بندی: با توجه به اهمیت و جایگاه واحدهای حمایت کننده و پشتیبانی کننده صنایع پایین دستی جهت برخورداری از مزیت رقابتی و دور شدن از خام فروشی و کسب ارزش افزوده محصولات در تولیدات بخش های مختلف بخصوص صنایع غذایی- دارویی و غیره که از مولفه های اقتصاد مقاومتی می باشد واحد مدرن و با تکنولوژی روز صنعت چاپ استان از مزیت های سرمایه گذاری خراسان جنوبی می باشد که جهت کمک به صنایع کل کشور در استان راه اندازی گردیده است.

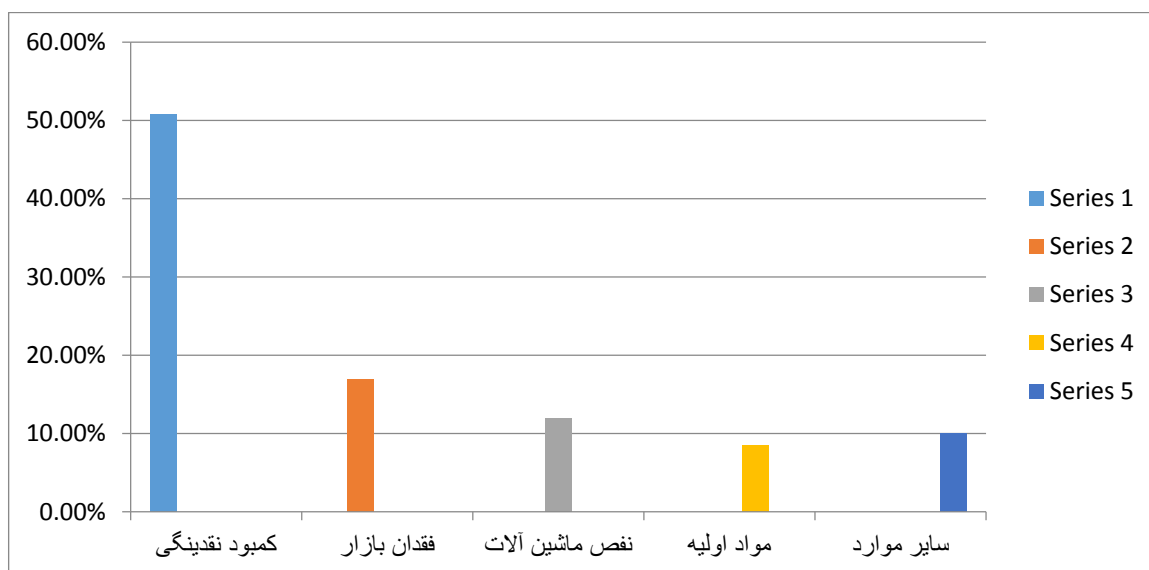
بر اساس گزارش پایش مشکلات واحدهای صنعتی استان که توسط شرکت شهرکهای صنعتی استان (تیرماه ۱۳۹۵) ارائه شده است از مجموع ۳۴۹ واحد مورد مطالعه ۱۷٪ واحدها یعنی حدود ۶۰ واحد کاملاً راکد بوده و ۲۰٪ واحدها یعنی حدود ۷۰ واحد دارای فعالیت مقطعی می باشند. بررسی آمار موجود نشان می دهد که ۶۵٪ واحدهای فعال با ظرفیتی زیر ۵۰٪ مشغول به کار هستند و ۲۶٪ با ظرفیتی بین ۵۰ تا ۷۰٪ مشغول به کار هستند و فقط ۹٪ واحدها با ظرفیت بالای ۷۰٪ کار می کنند. نمودار شماره ۱ درصد ظرفیت واقعی تولید از ۲۸۹ واحد فعال را نشان می دهد.

نمودار ۱: درصد ظرفیت واقعی تولید از ۲۸۹ واحد فعال

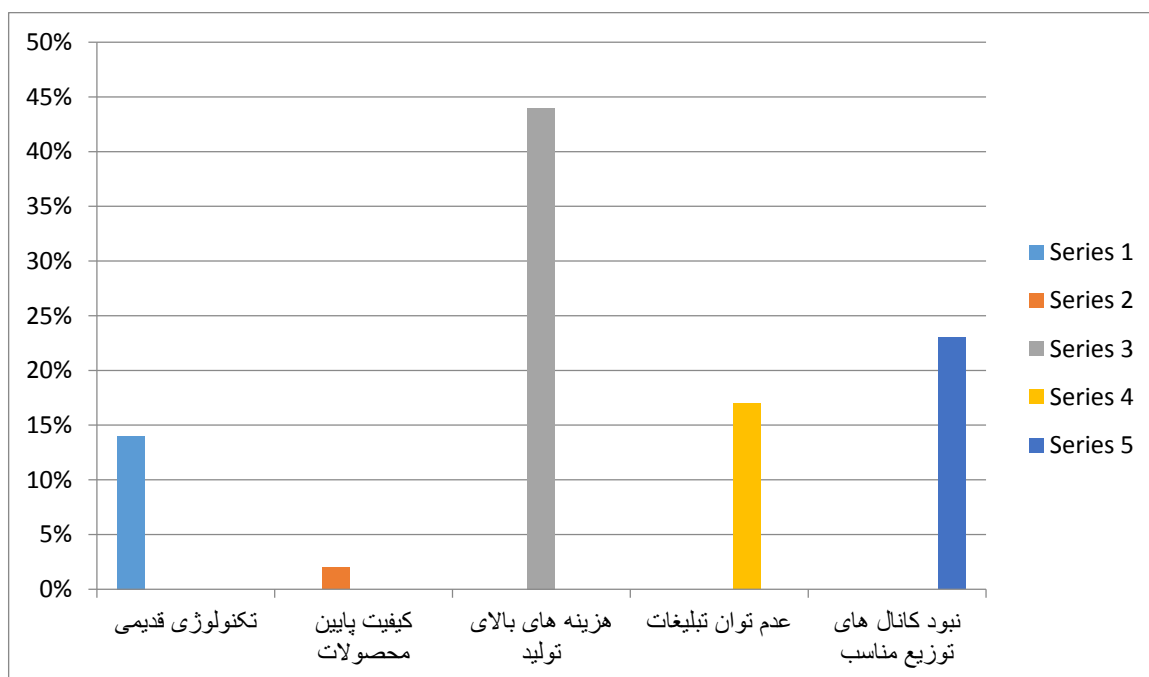
در خصوص علت راکد بودن واحدها بیش از ۵۰ درصد از واحدها علت رکود را کمبود نقدینگی، ۱۷٪ فقدان بازار، ۱۲٪ کمبود ماشین آلات، ۸٫۵٪ مواد اولیه و حدود ۱۰ درصد سایر عوامل را دخیل دانسته اند. نمودار شماره ۲ علل رکود واحدها را نشان می دهد.

نمودار ۲: علل رکود واحدها

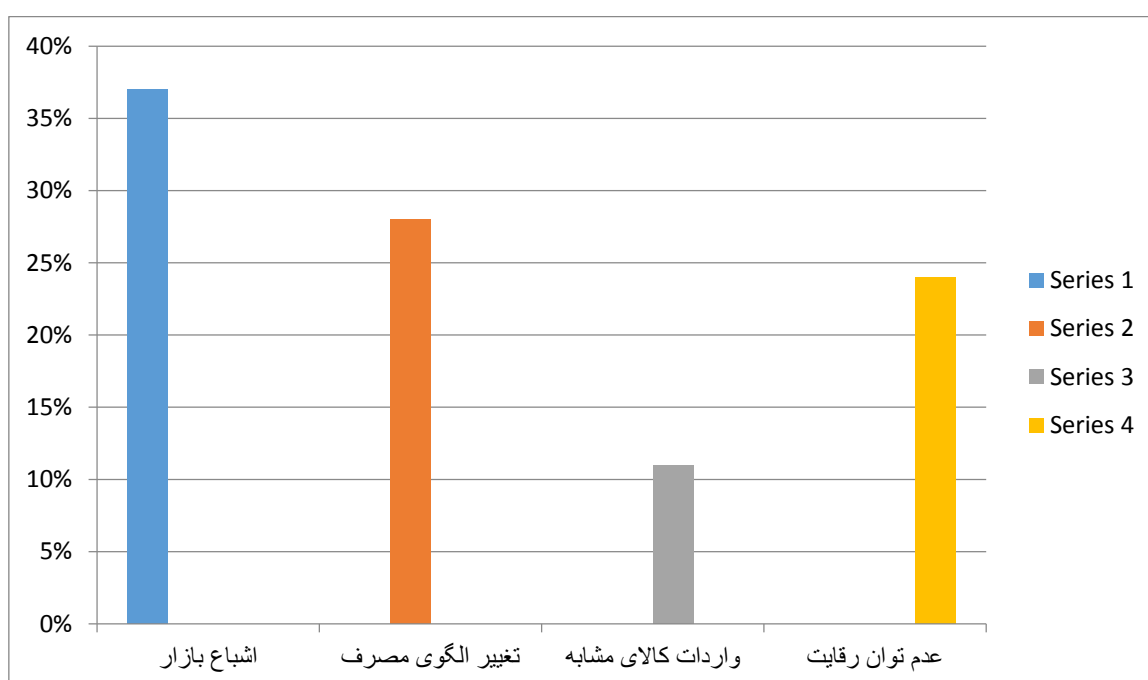
نمودار شماره ۳ علت عدم توان رقابت واحدهای صنعتی استان را نشان می دهد. بر اساس این آمار ۴۴٪ واحد ها هزینه های بالای تولید را مهمترین دلیل عدم توان رقابت دانسته اند.

نمودار ۳: علل عدم توان رقابت

در زمینه مشکلات بازار مهمترین عوامل به ترتیب عبارتند از اشباع بازار(۳۷٪) تغییرالگوی مصرف و نبود تقاضا(۲۸٪)، واردات کالاهای مشابه خارجی(۱۱٪) و عدم توان رقابت(۲۴٪). نمودار ۴ مشکلات بازار صنایع استان را نشان می دهد.

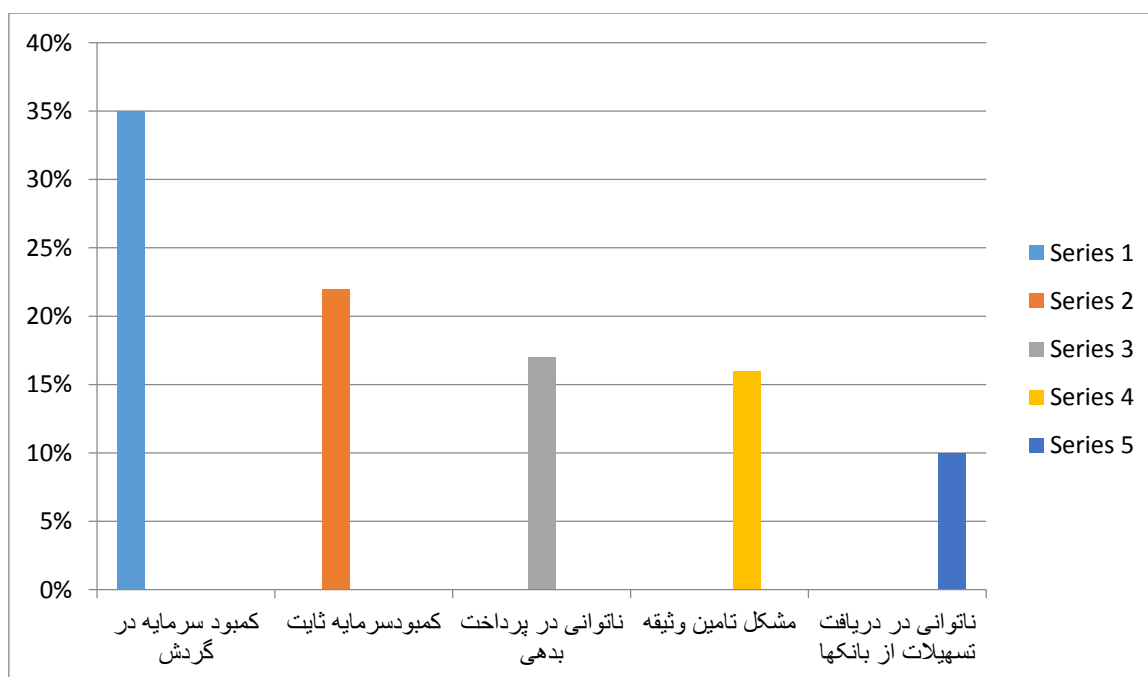
نمودار ۴: مشکلات بازار

در زمینه مشکلات مالی واحد های تحت مطالعه مهمترین عوامل به ترتیب عبارتند از کمبود سرمایه در گردش(۳۵٪) کمبود سرمایه ثابت(۲۲٪) ناتوانی در پرداخت بدهی(۱۷٪) مشکل تامین وثیقه(۱۶٪) و ناتوانی در دریافت تسهیلات از بانکها(۱۰٪). نمودار ۵ عوامل فوق را نشان می دهد. از سوی دیگر از مهمترین عوامل ناتوانی بنگاه ها در پرداخت بدهی ها را علاوه بر اتخاذ سیاست های انقباضی و عدم پرداخت سرمایه در گردش می توان به موارد مهم زیر اشاره کرد:

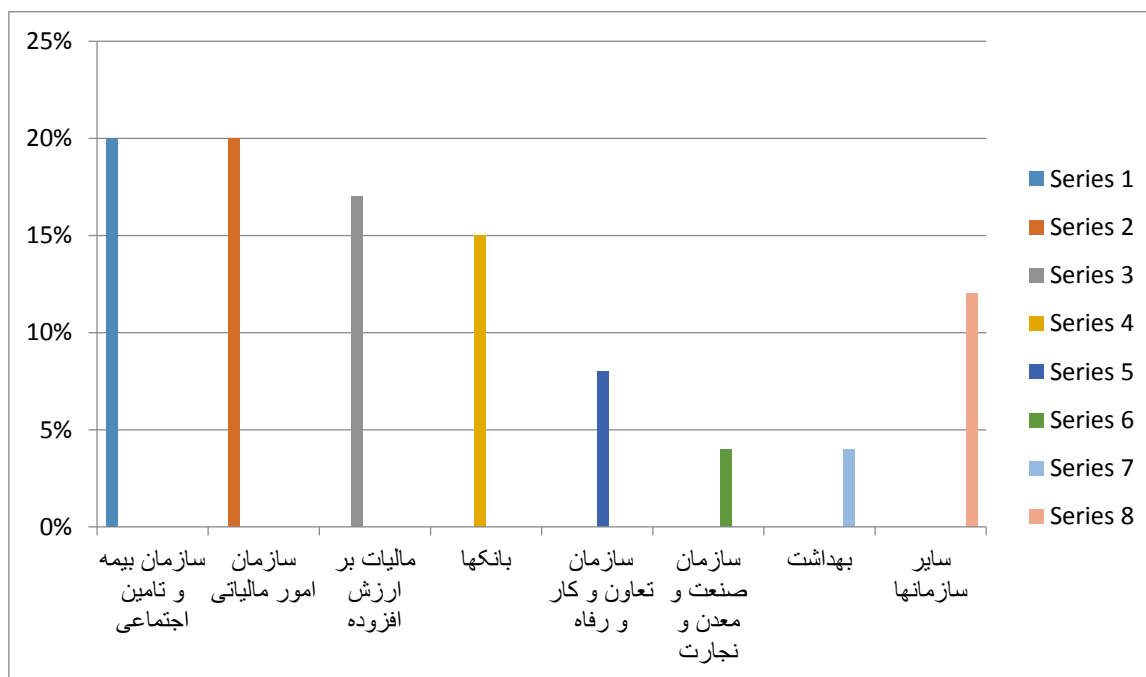
- تورم مالی ایجاد شده در واحد های تولیدی راه اندازی شده از سال ۱۳۹۰ به بعد که در اثر تغییر نرخ سود تسهیلات بانکی از ۱۲ با ۲۲ درصد و حتی در مواردی به ۳۴ درصد.
- طولانی شدن دوران مشارکت در اثر بی ثباتی در قوانین و مقررات و سیاست های پولی و مالی
- تحریم های بین المللی و تورم ۴۵ درصدی و رکود بی سابقه که شرایط محیط کلان اقتصادی و سیاسی را از توجیه اولیه خارج نموده است.
- جرایم سنگین دیرکرد در بازپرداخت بدهی ها

نمودار ۵: ترکیب مشکلات مالی

در زمینه مشکلات مربوط به سازمانها و نهادهای دولتی سازمان بیمه و تامین اجتماعی و سازمان امور مالیاتی و مالیات بر ارزش افزوده و بانک ها در صدر لیست مشکلات قرار دارند (نمودار ۶).

نمودار ۶: مشکلات مربوط به سازمانها و نهادها

تجزیه و تحلیل داده ها

تحقیق حاضر از حیث هدف تحقیقی کاربردی و از حیث نحوه گردآوری اطلاعات از نوع توصیفی پیمایشی است که به شیوه مقطعی صورت می پذیرد. جامعه آماری تحقیق حاضر شامل مدیران و مسئولین شرکت های کوچک و متوسط صنعتی مستقر در استان خراسان جنوبی می باشند که تعداد افراد شاغل در آنها کمتر از ۱۵۰ نفر باشد. در حال حاضر طبق آخرین اطلاعات کسب شده از مراجع ذیربط، شرکت های کوچک و متوسط صنعتی مستقر در استان خراسان جنوبی (با دارا بودن کمتر از ۱۵۰ نفر کارکن) بالغ بر ۴۹۸ واحد می باشند.

با توجه به محدود بودن جامعه آماری از جدول کرجسی و مورگان برای تعیین حجم نمونه استفاده شده است. بدین ترتیب حجم نمونه آماری تعداد ۱۳۸ نفر در نظر گرفته شده است. روش نمونه گیری به کار برده شده در این تحقیق روش طبقه ای- تصادفی است. در این راستا با استفاده از روش نمونه گیری تصادفی ساده، تعداد واحدهای صنعتی از هر فعالیت، با توجه به تعداد واحدهای مستقر در هر شهرستان انتخاب گردیده اند. در این تحقیق برای جمع آوری داده های مورد نیاز از روش مصاحبه منظم (هدایت شده)، تکنیک دلفی، و پرسشنامه استفاده شده است. برای شناسایی و تحلیل مهم ترین آسیب ها و مشکلات بنگاه های کوچک و متوسط، زمینه های حمایتی مورد نیاز بنگاه ها، ارزیابی سیاست های حمایتی دولت، و ارائه راهکارهای عملی برای حمایت از

این بنگاه ها، از نظرات ۳۰ نفر از مدیران و کارشناسان دستگاه های اجرایی ذیربط و از اساتید دانشگاهی سطح استان که در زمینه موضوع مورد بررسی دارای اطلاعات کافی می باشند، استفاده شده است. بدین منظور با طرح چند سؤال اصلی از مصاحبه شوندگان خواسته شد تا به صورت مشروح بیانات خود را در خصوص هر کدام از سؤالات عرضه نمایند و در نهایت با طبقه بندی پاسخها نسبت به تحلیل آنها مبادرت گردید.

در ادامه بر اساس مطالعات کتابخانه ای و تجربی، و نتایج مصاحبه های انجام شده، ابتدا مهم ترین مسائل و مشکلات درون سازمانی و برون سازمانی، همچنین مؤلفه های تشکیل دهنده هر کدام از این عوامل شناسایی و بدین ترتیب یک پرسشنامه اولیه طراحی گردید. سپس از روش دلفی برای اطمینان از روایی صوری و محتوایی پرسشنامه تحقیق استفاده شد. در ابتدا نمونه ای از پرسشنامه طراحی شده در اختیار ۱۰ نفر از خبرگان امر و صاحب نظران دانشگاهی قرار گرفت و از آنها خواسته شد تا نظر خود را در رابطه با شکل و فرم تک تک سؤالات و محتوای آنها از لحاظ محتوا و قابل فهم بودن برای پاسخ دهندگان بیان کنند. سپس مجموعه ای از نظرات اخذ شده در باب سؤالات پرسشنامه جمع آوری و پس از اعمال آنها، پرسشنامه اصلاح شده مجدداً برای آنان ارسال و در یک جمع بندی، اصلاح نهایی گردید. بدین ترتیب پرسشنامه تحقیق که از چهار قسمت اصلی به شرح ذیل تشکیل گردیده است، طراحی و بین نمونه آماری منتخب توزیع گردید.

- بخش اول پرسشنامه: شامل مشخصات واحدهای صنعتی کوچک و متوسط
- بخش دوم: شامل مهم ترین مسائل و مشکلات شرکت های کوچک و متوسط در حوزه دولت با ۱۲ سؤال
- بخش سوم: شامل مهم ترین مسائل و مشکلات برون سازمانی شرکت های کوچک و متوسط مربوط به حوزه بازار با ۱۰ سؤال
- بخش چهارم: شامل مشکلات داخلی شرکت های کوچک و متوسط استان در حوزه بنگاه با ۱۱ سؤال.
- بخش پنجم: شامل مشکلات حوزه بین الملل با ۵ سوال. برای آزمون پایایی پرسشنامه از روش آلفای کرونباخ استفاده شد. بدین منظور پرسشنامه طراحی شده در بین ۲۰ واحد از اعضای جامعه آماری توزیع و مقدار آلفای کرونباخ آن معادل ۰ / ۷۸ به دست آمد که از لحاظ آماری ضریب قابل قبولی به حساب می آید.

شایان ذکر است در این پژوهش داده های به دست آمده از پرسشنامه با استفاده از روش میانگین هندسی به یک داده واحد تبدیل شده و سپس چالشهای شناسایی شده در هر یک از این چهار حوزه بطور مجزا اولویت بندی گردیدند (با استفاده از تکنیک AHP).

جدول ۴: درجه اهمیت چالش های ۴ گانه

رتبه	درجه اهمیت	حوزه چالش عمده
۱	۰,۳۸۸	دولت
۳	۰,۱۹۸	بنگاه
۲	۰,۲۵۶	بازار
۴	۰,۱۵۸	بین الملل

همانطور که از جدول ۴ بر می آید از نظر صاحبان و مدیران صنایع استان چالش های مربوط به حوزه دولت مهمترین عامل تعیین کننده وضعیت فعلی صنایع هستند.

جدول ۵: درجه اهمیت چالش ها در حوزه دولت

رتبه	درجه اهمیت از AHP	چالش های حوزه دولت
۷	۰,۰۷۸	۱- عدم هماهنگی بین نهادهای مالی و اجرایی
۱۱	۰,۰۴۷	۲- وجود بنگاه های انحصاری تولید و در نتیجه رقابت ضعیف بین آنها
۶	۰,۰۷۹	۳- نبود تشکیلات کارآمد در حمایت از بخش خصوصی
۲	۰,۱۳۶	۴- وجود قوانین دست و پاگیر در مسیر تولید و فروش محصولات
۵	۰,۰۸۳	۵- تعدد سیاست ها و تعارض موجود بین آنها
۱	۰,۱۴۷	۶- پرداخت تسهیلات به واحدهای تولیدی با نرخ سود بالا
۱۰	۰,۰۴۸	۷- وجود رانت و تبعیض آمیز بودن کمکها و خدمات حمایتگرانه ارائه شده از سوی دولت به صنایع
۶	۰,۰۷۹	۸- دخالت های متعدد و غیر ضروری دولت در امور اقتصادی و بازرگانی

۳	۰,۱۲۶	۹- اشکالات در سیستم پولی و مالی کشور و اتخاذ سیاستهای ناموزون به خصوص در زمینه مالیاتها
۴	۰,۰۸۲	۱۰- نبود همگرایی میان دولت و بخش خصوصی
۹	۰,۰۷۳	۱۱- سرکوب قیمت ها به وسیله سیاستهای دستوری دولت
۱۲	۰,۰۲۲	۱۲- ضعف سیستم حمل و نقل کالا

جدول ۶- درجه اهمیت چالش ها در حوزه بازار

رتبه	درجه اهمیت از AHP	چالش های حوزه بازار
۲	۰,۱۵۶	۱۳- ایجاد فضای ناامن برای سرمایه گذاری و افزایش ریسک فعالیت تولیدی
۶	۰,۰۹۸	۱۴- تورم
۱	۰,۱۶۱	۱۵- رکود اقتصادی
۸	۰,۰۴۵	۱۶- شکاف بین شاخص قیمت تولید کننده و مصرف کننده
۹	۰,۰۴۳	۱۷- رشد بی ثباتی بازار
۵	۰,۱۱۱	۱۸- عدم استقبال خریداران محلی از کالاهای ملی و داخلی
۶	۰,۰۹۸	۱۹- افزایش قیمت حامل های انرژی
۷	۰,۰۵۴	۲۰- قابل پیش بینی نبودن متغیرهای اقتصادی
۴	۰,۱۱۲	۲۱- تعداد زیاد رقبای فعلی خارجی در بازار
۳	۰,۱۲۳	۲۲- قاچاق گسترده کالا به کشور

جدول ۷- درجه اهمیت چالش ها در حوزه بنگاه

رتبه	درجه اهمیت از AHP	چالش های حوزه بنگاه
۱	۰,۱۷۶	۲۳- کمبود نقدینگی
۳	۰,۱۲۸	۲۴- بالارفتن هزینه تولید و قیمت تمام شده محصول به دلیل ضعف در تکنولوژی
۴	۰,۱۲۴	۲۵- کاهش حاشیه سود بخش تولید
۲	۰,۱۴۵	۲۶- پایین بودن بهره وری نیروی کار
۸	۰,۰۴۳	۲۷- عدم توجه بنگاه به اوضاع و احوال بازار جهانی و تمرکز تولید برای مصرف داخلی
۷	۰,۰۷۱	۲۸- مطلوب نبودن توانایی شرکت در زمینه شناخت بازارها و دانش بازاریابی
۶	۰,۰۸۵	۲۹- مطلوب نبودن استاندارد و کیفیت محصولات تولیدی
۷	۰,۰۳۴	۳۰- نبود فضای نوآوری، خلاقیت و کارگروهی
۵	۰,۰۹۲	۳۱- طولانی شدن زمان سوددهی و بازدهی طرح های تولیدی
۱۰	۰,۰۳۳	۳۲- عدم وجود قابلیت های مدیریتی
۹	۰,۰۳۸	۳۳- مشکلات مدیریت منابع انسانی
۱۱	۰,۰۳۱	۳۴- مطلوب نبودن بسته بندی محصولات تولیدی شرکت

جدول ۸- درجه اهمیت و اولویت چالش ها در حوزه بین الملل

رتبه	درجه اهمیت از AHP	چالش های حوزه بین الملل
۳	۰,۱۵۲	۳۵- وابستگی تولید به تکنولوژی و مواد خارج از کشور
۲	۰,۲۲۸	۳۶- عدم نظارت دقیق بر ورود کالاهای خارجی بخصوص چینی
۱	۰,۳۷۱	۳۷- عدم رفع تحریم های بانکی و گشایش اقتصادی پس از برجام
۵	۰,۰۸۸	۳۸- نوسانات نرخ ارز
۶	۰,۰۲۳	۳۹- بحران مالی جهانی
۴	۰,۱۳۸	۴۰- تشدید رقابت در عرصه بین المللی و داخلی پس از رفع تحریم ها

بررسی درجه اهمیت و اولویت هر یک از حوزه های چالشی فوق و همینطور اولویت عوامل مربوط به هر یک از این چالش ها نشان می دهد که از دید صاحبان و مدیران صنایع کوچک و متوسط استان حوزه دولت مهمترین و تاثیر گذارترین حوزه چالشی برای این صنایع بوده (جدول شماره ۴) و سپس عوامل حوزه های بنگاه، بازار و بین الملل قرار دارند.

از بین عوامل چالشی مربوط به دولت بالا بودن نرخ سود تسهیلات پرداختی به بنگاه ها، وجود قوانین دست و پا گیر و عدم وجود سیاست های موزون به خصوص در بخش مربوط به بیمه و مالیات از مهمترین عوامل هستند. در بین چالش های حوزه بنگاه کمبود نقدینگی، پایین بودن بهره وری نیروی انسانی و بالا بودن هزینه های تولید و کاهش حاشیه سود بخش تولید از مهمترین عوامل چالشی به شمار می آیند.

در چالش های حوزه بازار رکود اقتصادی، نامناسب بودن فضای کسب و کار و قاچاق کالا به بازارهای داخل از مهمترین چالش ها به شمار می آیند.

در چالش های حوزه بین الملل وجود تحریم ها و عدم رفع تحریم های بانکی پس از برجام و عدم نظارت دقیق بر ورود کالاهای خارجی به خصوص کالاهای چینی و وابستگی تکنولوژی به خارج از مهمترین چالش ها هستند. نتایج حاصل از این تحقیق تا حدود زیادی با نتایج گزارش پایش مشکلات واحد های صنعتی استان (تیرماه ۱۳۹۵) همخوانی دارد.

ماتریس فرصت ها، تهدیدات، نقاط قوت و نقاط ضعف عمومی بنگاه های کوچک و متوسط (SWOT)

الف: تحلیل عوامل داخلی و خارجی مؤثر بر SME

پس از شناسایی عوامل داخلی (نقاط قوت و ضعف) و خارجی (فرصتها و تهدیدها) مؤثر بر بنگاه های کوچک و متوسط استان خراسان جنوبی به منظور تحلیل آن، این عوامل ارزیابی کمی شد. ضریب یا وزن هر کدام از

عوامل چهارگانه به کمک متخصصین تعیین شد و سپس وزن داده شده از سوی آن‌ها نرمالیزه گردید و در جداول ارزیابی کمی عوامل داخلی و خارجی، در ستونی به عنوان "وزن" بیان شد. در ادامه رتبه هر کدام از عوامل مؤثر در توسعه بخش صنعت و معدن استان بین ۱ تا ۴ بر حسب این که چه میزان نقش دارند، از منظر کارشناسان تعیین گردید که در زمینه عوامل داخلی عدد ۱ بیانگر ضعف اساسی، ۲ ضعف کم، ۳ نقطه قوت و ۴ قوت بسیار بالای عامل در توسعه بخش مذکور می باشد. در زمینه عوامل خارجی عدد ۱ نشانگر واکنش ضعیف، ۲ تأثیر متوسط، ۳ تأثیر از حد متوسط بالاتر و عدد ۴ مویب تأثیر زیاد عامل مورد نظر در دستیابی به هدف می باشد.

به منظور شناخت نقاط قوت، نقاط ضعف، فرصتها و تهدیدهای پیش روی توسعه بخش صنعت و معدن استان خراسان جنوبی به واکاوی سیاستهای دولت و هم چنین مصاحبه و تکمیل پرسشنامه از ۱۴۰ نفر از مدیران و صاحبان صنایع و کارشناسان و متخصصین مرتبط با حوزه صنایع در سطح استان و اساتید دانشگاهی پرداخته شد. پس از شناخت عوامل داخلی (نقاط قوت و ضعف) و عوامل خارجی (فرصتها و تهدیدها) که مبنای پایه در تدوین استراتژیها می باشد، به وسیله نظرخواهی از کارشناسان مربوطه به منظور ارزیابی کمی عوامل داخلی (IFE) و خارجی (EFE) استخراج و بر اساس نظرات کارشناسان مزبور به عوامل وزن داده شد و ماتریس SWOT استخراج شد و استراتژیهای قابل اجرا تدوین گردید.

تعداد عوامل داخلی تعیین شده SME هادر استان خراسان جنوبی ۱۶ عامل می باشد (جدول شماره ۱) که بر این اساس ۸ نقطه قوت در برابر ۸ نقطه ضعف قرار دارند ولی به لحاظ وزنی، نقاط قوت از ارزش بالاتری برخوردارند. در میان عوامل داخلی (نقاط قوت)، مولفه وجود وجود منطقه ویژه اقتصادی و شهرکها و نواحی صنعتی در استان جهت استقرار واحدهای صنعتی از اهمیت ویژه ای برخوردار می باشد و از بین نقاط ضعف، کمبود نقدینگی و ضعف مالی دارای اهمیت بیشتری می باشد.

جدول ۹: ماتریس ارزیابی عوامل دخلی (IFE). منبع: یافته های تحقیق

امتیاز وزنی	رتبه	وزن	نقاط قوت (Strengths)
۰,۴۸	۴	۰,۱۲	وجود منطقه ویژه اقتصادی و شهرکها و نواحی صنعتی در استان جهت استقرار واحدهای صنعتی S1
۰,۳۲	۴	۰,۰۸	وجود ذخایر معدنی فلزی و غیر فلزی S2
۰,۲۸	۴	۰,۰۷	کشت محصولات کشاورزی خاص در منطقه و زمینه توسعه صنایع تبدیلی S3
۰,۱۵	۳	۰,۰۵	قابلیت توسعه برخی از واحدهای فعال موجود S4
۰,۱۵	۳	۰,۰۵	دستیابی به نیروی انسانی جوان و دانش آموختگان در سطوح عالی دانشگاهی در استان S5
۰,۱۲	۳	۰,۰۴	وجود مراکز آموزش عالی S6
۰,۰۶	۳	۰,۰۲	گسترده گی استان و شرایط منعطف برای استقرار صنایع بدون تداخل با حوزه های زیست محیطی S7
			امکان بهره برداری از انرژی پاک و ارزان نظیر باد و خورشید S8
			نقاط ضعف (Weakness)
۰,۱۴	۱	۰,۱۴	ضعف مالی و کمبود نقدینگی W1
۰,۱۸	۲	۰,۰۹	پایین بودن بهره وری نیروی کار W2
۰,۰۸	۱	۰,۰۸	بالارفتن هزینه تولید و قیمت تمام شده محصول به دلیل ضعف در تکنولوژی W3
۰,۰۷	۱	۰,۰۷	کاهش حاشیه سود بخش تولید W4
۰,۱	۲	۰,۰۵	طولانی شدن زمان سوددهی و بازدهی طرح های تولیدی W5
۰,۰۳	۱	۰,۰۳	مطلوب نبودن استاندارد و کیفیت محصولات تولیدی W6
۰,۰۶	۲	۰,۰۳	مطلوب نبودن توانایی شرکت در زمینه شناخت بازارها و دانش بازاریابی W7
۰,۰۶	۲	۰,۰۳	عدم استقرار صنایع تبدیلی و تکمیلی در استان W8
۲,۴۳	-	۱	جمع

همانطور که در جدول فوق مشاهده می شود امتیاز نهایی عوامل داخلی ۲,۴۳ میباشد که نشان دهنده ضعف نسبی واحد های کوچک و متوسط استان در حوزه عوامل داخلی می باشد.

در این تحقیق تعداد عوامل خارجی (فرصتها و تهدیدات) مؤثر بر عملکرد بنگاه های کوچک و متوسط در منطقه خراسان جنوبی ۱۹ مورد تشخیص داده شد (جدول شماره ۹). تعداد فرصتهایی که صنایع کوچک و متوسط استان با آن مواجه بوده ۷ مورد در برابر ۱۲ تهدید می باشد .

در میان فرصتها، فاکتورهای مجاورت با کشور افغانستان و امکان صادرات محصولات صنعتی تولیدی به آن کشور از طریق مرز رسمی و بازارچه های مرزی و موقعیت ویژه استان در برقراری تعادلهای منطقههای شرق کشور از نقش برجسته تری برخوردارند. واز میان تهدیدات موجود رکود تورمی حاکم بر اقتصاد، پرداخت تسهیلات به واحدهای تولیدی با نرخ سود بالا و زمان بر بودن فرایند پرداخت و عدم رفع تحریم های بانکی و گشایش اقتصادی پس از برجام از مهمترین موارد هستند.

جدول ۱۰: ماتریس ارزیابی عوامل خارجی (EFE).

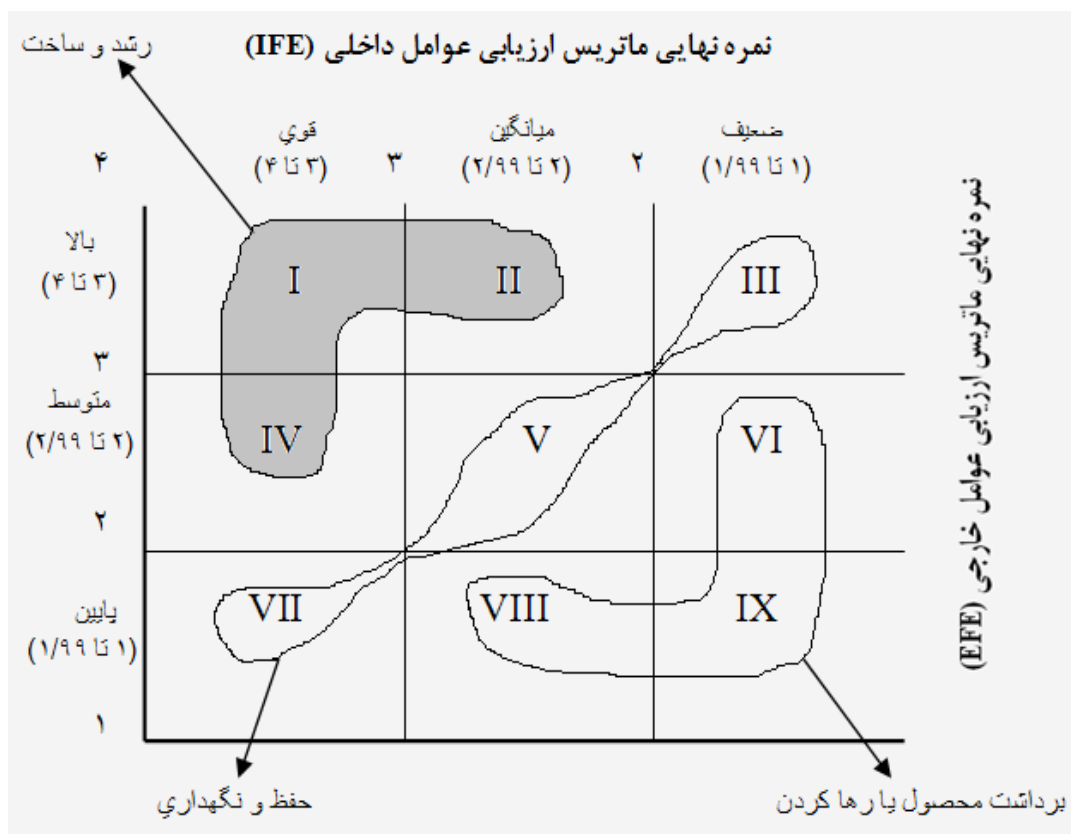
فرصت ها (Opportunities)	وزن	رتبه	امتیاز وزنی
مجاورت با کشور افغانستان و امکان صادرات محصولات صنعتی تولیدی به آن کشور از طریق مرز رسمی و بازارچه های مرزی O1	۰,۰۸	۴	۰,۳۲
موقعیت ویژه استان در برقراری تعادل های منطقه ای شرق کشور O2	۰,۰۶	۴	۰,۲۴
وجود عزم ملی و باور عمومی در سطح دولت برای توسعه صنعتی O3	۰,۰۶	۴	۰,۲۴
تمایل دولت به تمرکززدایی و سرمایه گذاری در مناطق کمتر توسعه یافته O4	۰,۰۶	۳	۰,۱۸
اجرای شدن ماده ۲۶ قانون برنامه چهارم توسعه (ارایه خدمات تا درب شهرک های صنعتی توسط هفت دستگاه اجرایی) O5	۰,۰۵	۴	۰,۲
برخورداری از سطح امنیت مناسب در مقایسه با مناطق مرزی مجاور O6	۰,۰۶	۴	۰,۲۴
گسترش صنایع واسطه ای O7	۰,۰۴	۳	۰,۱۲
			۱,۵۴
تهدیدات (Threats)	وزن	رتبه	امتیاز وزنی
رکود تورمی حاکم بر اقتصاد T1	۰,۰۸	۱	۰,۰۸
پرداخت تسهیلات به واحدهای تولیدی با نرخ سود بالا و زمان بر بودن فرایند پرداخت T2	۰,۰۶	۱	۰,۰۶
اشکالات در سیستم پولی و مالی کشور و اتخاذ سیاستهای ناموزون به خصوص در زمینہتغییر نرخ سود نسبت به زمان سرمایه گذاری T3	۰,۰۵	۲	۰,۱
قچاق گسترده کالا به کشور T4	۰,۰۵	۱	۰,۰۵
فضای ناامن برای سرمایه گذاری و افزایش ریسک فعالیت تولیدی T5	۰,۰۵	۱	۰,۰۵
مشکلات ناشی از تحریم های گسترده و عدم رفع تحریم های بانکی و گشایش اقتصادی پس از برجام T6	۰,۰۷	۱	۰,۰۷
عدم استقبال خریداران محلی از کالاهای ملی و داخلی T7	۰,۰۵	۲	۰,۱
عدم نظارت دقیق بر ورود کالاهای خارجی بخصوص چینی T8	۰,۰۵	۲	۰,۱
افزایش قیمت حامل های انرژی و عدم تخصیص یارانه ی بخش صنعت T9	۰,۰۳	۲	۰,۰۶
نبود همگرایی میان دولت و بخش خصوصی T10	۰,۰۳	۲	۰,۰۶
وابستگی تولید به تکنولوژی و مواد خارج از کشور T11	۰,۰۲	۲	۰,۰۴
محدودیت های منابع آب و عدم امکان توسعه صنایع نیازمند آب زیاد T12	۰,۰۶	۱	۰,۰۶
جمع	۱	-	۲,۳۷

تعیین استراتژیها در چارچوب مدل (SWOT)

برای تجزیه و تحلیل هم زمان عوامل داخلی و خارجی از ماتریس داخلی و خارجی استفاده می‌گردد. این ماتریس برای تعیین موقعیت صنعت یا سازمان به کار می‌رود و برای تشکیل آن باید نمرات حاصل از ماتریس ارزیابی عوامل داخلی و ماتریس ارزیابی عوامل خارجی را در ابعاد عمودی و افقی آن قرار داد تا جایگاه صنعت یا سازمان در بازار مشخص گردد و بتوان استراتژی‌های مناسبی را برای آن مشخص کرد.

این ماتریس منطبق بر ماتریس SWOT است و استراتژی‌های مناسب برای سازمان را مشخص می‌کند. نمودار ۷ الگوی ارزیابی و انتخاب استراتژی‌ها را نشان می‌دهد. بر اساس نمره بدست آمده از ماتریس‌های (IFE=2.43) و (EFE=2,37) جایگاه عمومی بنگاه‌های کوچک و متوسط استان را در ماتریس داخلی خارجی (IE) نشان داده شده است.

نمودار ۷- الگوی ارزیابی و انتخاب استراتژی

بر اساس الگوی فوق بنگاه های کوچک و متوسط استان در محدوده ۱،۲ و ۴ ماتریس داخلی- خارجی و منطقه استراتژی های رشد و ساخت قرار می گیرند.

روش تجزیه و تحلیل SWOT به شکل نظام یافته هر یک از عوامل قوت، ضعف، فرصت و تهدیدها را که در مرحله قبل شناسایی شده اند مورد تحلیل قرار داده و استراتژی های متناسب با موقعیت را منعکس می سازد. در مدل SWOT پس از فهرست نمودن هر یک از عوامل قوت، ضعف، فرصت و تهدید که در مرحله قبل شناسایی شده و نوشتن آنها در سلول های مربوطه به خود بر حسب ترتیب امتیاز وزن دار از محل تلاقی هر یک از آنها استراتژی های مورد نظر حاصل می گردد. بنابراین همواره این ماتریس منجر به چهار دسته استراتژی ST، WT، WO و SO می شود. در جدول ۱۰ ماتریس تجزیه و تحلیل SWOT نشان داده شده است.

جدول ۱۰- ماتریس تجزیه و تحلیل SWOT

عوامل استراتژیک	فهرست قوتها (S)	فهرست ضعفها (W)
فهرست فرصتها (O)	استراتژی های SO	استراتژی های WO
فهرست تهدیدها (T)	استراتژی های ST	استراتژی های WT

استراتژی های SO: در اجرای استراتژی های SO می توان با استفاده از نقاط قوت داخلی از فرصت های خارجی حداکثر بهره برداری را نمود. هر سازمانی علاقه مند است که همیشه در این موقعیت قرار داشته باشد تا بتواند با بهره گیری از نقاط قوت داخلی از فرصت ها و رویدادهای خارجی حداکثر استفاده را بنماید.

استراتژی های WO: هدف از استراتژی های WO این است که از مزیت هایی که در فرصت ها نهفته است در جهت جبران نقاط ضعف استفاده شود.

استراتژی های WT: هدف در اجرای استراتژی های WT کم کردن نقاط قوت و ضعف داخلی و پرهیز از تهدیدات ناشی از محیط خارجی است. در چنین موقعیتی وضعیت نامناسب بوده و در وضع مخاطره آمیز قرار

خواهیم گرفت و باید سعی کنیم با انحلال، واگذاری، کاهش عملیات، ادغام و سایر روشها از چنین وضعیتی پرهیز نماییم.

استراتژی‌های ST: در این نوع استراتژی تلاش می‌گردد تا با استفاده از نقاط قوت داخلی برای جلوگیری از تاثیر منفی تهدیدات خارجی، ساز و کارهایی در پیش گرفته شود و یا تهدیدات را از بین برد.

به این ترتیب با استفاده از ماتریس SWOT فهرستی از استراتژی‌های مختلف در چهار گروه متفاوت بدست می‌آید.

استراتژی‌های ارائه شده بر اساس ماتریس SWOT

S1: توسعه خوشه‌های صنعتی با توجه به ظرفیت‌های تولیدی خاص استان (محصولات کشاورزی خاص و صنایع معدنی و تبدیلی) درون منطقه ویژه اقتصادی و شهرکها و نواحی صنعتی با رویکرد صادراتی (S1, S2, S3, O1, O2, O4, O5, O6).

برنامه‌های عملیاتی مربوط به استراتژی S1:

P1: توسعه خوشه صنعتی دام و طیور

P2: ایجاد خوشه صنعتی صنایع معدنی با تمرکز بر ظرفیت‌های معدنی ویژه استان

P3: ایجاد خوشه صنعتی صنایع فراوری و تبدیلی محصولات کشاورزی راهبردی استان (زرشک، زعفران، عناب و گیاهان دارویی)

S2: تدوین بسته حمایتی خاص کمک‌های مالی دولت برای خروج واحدهای راکد و بیمه راکد از وضعیت موجود (O2, O3, O6, T1, T2, T3).

برنامه‌های عملیاتی مربوط به استراتژی S2:

P1: متنوع‌سازی حمایت‌های مالی دولت با توجه به شرایط خاص بنگاه‌ها و جبران خسارت

کارآفرینان

P2: افزایش حجم یا تعداد وام‌های تضمینی به صورت بلندمدت و با نرخ زیر ۱۰ درصد

P3: ارائه تضمین‌های خاص برای شروع کسب و کار و صادرات

P4: افزایش وام دهی مستقیم و تخصیص یارانه سود و پرداخت جرایم دیرکرد واحد‌های غیر

مقصر

P5: ارائه معافیت‌های مالیاتی ویژه و پذیرش تعویق در پرداخت مالیات

P6: رفع مشکلات واحدهای فعلی جهت افزایش انگیزه سرمایه‌گذاری بیشتر از طریق کمک‌های فنی و اعتباری استان

S3: ارائه مشوق های سرمایه گذاری ویژه جلب سرمایه گذاران خارجی به منظور رفع موانع مالی و سرمایه گذاری (S1, S2, S3, T1, T3, T6, T11, W1)

برنامه های عملیاتی مربوط به استراتژی S3:

P1: شناسایی و تدوین فرصت های سرمایه گذاری به صورت دقیق و با ارائه جزئیات فنی و مالی

برای هر پروژه پیشنهادی و تدوین مشوق های سرمایه گذاری

P2: ارائه معافیت های مالیاتی ویژه و بلند مدت برای سرمایه گذاران داخلی و خارجی در استان

P3: تاسیس بانک یا صندوق های سرمایه گذاری مشترک منطقه ای با سرمایه گذاران دولتی و

بخش خصوصی

P4: رفع موانع بانکی به منظور تسهیل نقل و انتقالات پولی و مالی بین المللی.

S4: اختصاص اعتبار ویژه و یارانه خرید محصولات با کیفیت داخلی به افراد حقیقی و حقوقی (S4, O3, T1, T7, T8)

برنامه های عملیاتی مربوط به استراتژی S4:

P1: افزایش اعتبارات بودجه جاری دستگاه های دولتی در صورت خرید محصولات داخلی

P2: ارائه کارت های اعتباری به اشخاص حقیقی برای خرید محصولات داخلی

S5: کمک به افزایش دانش بازاریابی و مدیریت فعالان بخش تولید و خدمات (W6, S6, S5)

برنامه های عملیاتی مربوط به استراتژی S5:

P1: ایجاد یا تقویت تشکیلات ارائه برنامه های مدیریتی جدید و خدمات مشاوره ای مدیریتی،

اقتصادی و بازاریابی از طریق اتاق بازرگانی در استان.

P2: ایجاد پنل پایش بازار برای همه فعالیتهای تولیدی و خدماتی استان به منظور جهت دهی

و هدایت آنها

P3: ایجاد و گسترش واحدهای تحقیق و توسعه و تقویت ارتباط واحدهای صنعتی و معدنی با

مراکز علمی، پژوهشی و دانشگاهی.

P4: ایجاد و توسعه مراکز مشاوره، خدمات فنی و مهندسی، پیمانکاری، آزمایشگاههای تخصصی و

پایگاه های اطلاعاتی.

P5: عارضه یابی و درمان مشکلات واحد های تولیدی بصورت تک به تک در ستادی تحت

عنوان ستاد درمان واحد های تولیدی جهت امنیت روحی و روانی کارآفرینان با نگاه علمی - کارشناسی

و واقع بینانه

ضمائم

پاسخگوی گرامی

ضمن سلام و آرزوی موفقیت پرسشنامه ای که در اختیار شما قرار گرفته جهت گردآوری اطلاعات مربوط به پروژه اتاق بازرگانی تهران با هدف بررسی و تحلیل وضعیت صنایع کوچک و متوسط در کشور طراحی شده است. در این پرسشنامه با توجه به نظر خبرگان، مهم ترین چالش های شناسایی شده در ارتباط با صنایع کوچک و متوسط در ۴ حوزه دولت، بازار، بنگاه و بین الملل قرار گرفته اند. خواهشمند است با تخصیص اندکی از وقت ارزشمند خود ما را در انجام این پژوهش یاری فرمایید.

با تشکر فراوان: اتاق بازرگانی، صنایع، معادن، و کشاورزی بیرجند

لطفاً نظر خود را در خصوص میزان تأثیر هر یک از عوامل زیر بر وضعیت و عملکرد شرکت خود بیان

فرمایید:

حوزه دولت					
بسیار زیاد	زیاد	متوسط	کم	بسیار کم	۱- عدم هماهنگی بین نهادهای مالی و اجرایی
بسیار زیاد	زیاد	متوسط	کم	بسیار کم	۲- وجود بنگاه های انحصاری تولید و در نتیجه رقابت ضعیف بین آنها
بسیار زیاد	زیاد	متوسط	کم	بسیار کم	۳- نبود تشکیلات کارآمد در حمایت از بخش خصوصی
بسیار زیاد	زیاد	متوسط	کم	بسیار کم	۴- وجود قوانین دست و پاگیر در مسیر تولید و فروش محصولات
بسیار زیاد	زیاد	متوسط	کم	بسیار کم	۵- تعدد سیاست ها و تعارض موجود بین آنها
بسیار زیاد	زیاد	متوسط	کم	بسیار کم	۶- پرداخت تسهیلات به واحدهای تولیدی با نرخ سود بالا
بسیار زیاد	زیاد	متوسط	کم	بسیار کم	۷- وجود رانت و تبعیض آمیز بودن کمکها و خدمات حمایتگرانه ارائه شده از سوی دولت به صنایع
بسیار زیاد	زیاد	متوسط	کم	بسیار کم	۸- دخالت های متعدد و غیر ضروری دولت در امور اقتصادی و بازرگانی
بسیار زیاد	زیاد	متوسط	کم	بسیار کم	۹- اشکالات در سیستم پولی و مالی کشور و اتخاذ سیاستهای ناموزون به خصوص در زمینه مالیاتها

بسیار زیاد	زیاد	متوسط	کم	بسیار کم	۱۰- نبود همگرایی میان دولت و بخش خصوصی
بسیار زیاد	زیاد	متوسط	کم	بسیار کم	۱۱- سرکوب قیمت ها به وسیله سیاستهای دستوری دولت
بسیار زیاد	زیاد	متوسط	کم	بسیار کم	۱۲- ضعف سیستم حمل و نقل کالا
حوزه بازار					
بسیار زیاد	زیاد	متوسط	کم	بسیار کم	۱۳- ایجاد فضای ناامن برای سرمایه گذاری و افزایش ریسک فعالیت تولیدی
بسیار زیاد	زیاد	متوسط	کم	بسیار کم	۱۴- تورم
بسیار زیاد	زیاد	متوسط	کم	بسیار کم	۱۵- رکود اقتصادی
بسیار زیاد	زیاد	متوسط	کم	بسیار کم	۱۶- شکاف بین شاخص قیمت تولید کننده و مصرف کننده
بسیار زیاد	زیاد	متوسط	کم	بسیار کم	۱۷- رشد بی ثباتی بازار
بسیار زیاد	زیاد	متوسط	کم	بسیار کم	۱۸- عدم استقبال خریداران محلی از کالاهای ملی و داخلی
بسیار زیاد	زیاد	متوسط	کم	بسیار کم	۱۹- افزایش قیمت حامل های انرژی
بسیار زیاد	زیاد	متوسط	کم	بسیار کم	۲۰- قابل پیش بینی نبودن متغیرهای اقتصادی
بسیار زیاد	زیاد	متوسط	کم	بسیار کم	۲۱- تعداد زیاد رقبای فعلی خارجی در بازار
بسیار زیاد	زیاد	متوسط	کم	بسیار کم	۲۲- قاچاق گسترده کالا به کشور
حوزه بنگاه					
بسیار زیاد	زیاد	متوسط	کم	بسیار کم	۲۳- کمبود نقدینگی
بسیار زیاد	زیاد	متوسط	کم	بسیار کم	۲۴- بالا رفتن هزینه تولید و قیمت تمام شده محصول به دلیل ضعف در تکنولوژی
بسیار زیاد	زیاد	متوسط	کم	بسیار کم	۲۵- کاهش حاشیه سود بخش تولید
بسیار زیاد	زیاد	متوسط	کم	بسیار کم	۲۶- پایین بودن بهره وری نیروی کار
بسیار زیاد	زیاد	متوسط	کم	بسیار کم	۲۷- عدم توجه بنگاه به اوضاع و احوال بازار جهانی و تمرکز بر بخشی نگری و تولید برای مصرف داخلی
بسیار زیاد	زیاد	متوسط	کم	بسیار کم	۲۸- مطلوب نبودن توانایی شرکت در زمینه شناخت بازارها و دانش بازاریابی

بسیار زیاد	زیاد	متوسط	کم	بسیار کم	۲۹- مطلوب نبودن استاندارد و کیفیت محصولات تولیدی
بسیار زیاد	زیاد	متوسط	کم	بسیار کم	۳۰- نبود فضای نوآوری، خلاقیت و کارگروهی
بسیار زیاد	زیاد	متوسط	کم	بسیار کم	۳۱- طولانی شدن زمان سوددهی و بازدهی طرح های تولیدی
بسیار زیاد	زیاد	متوسط	کم	بسیار کم	۳۲- عدم وجود قابلیت های مدیریتی
بسیار زیاد	زیاد	متوسط	کم	بسیار کم	۳۳- مشکلات مدیریت منابع انسانی
بسیار زیاد	زیاد	متوسط	کم	بسیار کم	۳۴- مطلوب نبودن بسته بندی محصولات تولیدی شرکت
حوزه بین المللی					
بسیار زیاد	زیاد	متوسط	کم	بسیار کم	۳۵- وابستگی تولید به تکنولوژی و مواد خارج از کشور
بسیار زیاد	زیاد	متوسط	کم	بسیار کم	۳۶- عدم نظارت دقیق بر ورود کالاهای خارجی بخصوص کالاهای چینی
بسیار زیاد	زیاد	متوسط	کم	بسیار کم	۳۷- رفع تحریم ها و گشایش اقتصادی پس از برجام
بسیار زیاد	زیاد	متوسط	کم	بسیار کم	۳۸- نوسانات نرخ ارز
بسیار زیاد	زیاد	متوسط	کم	بسیار کم	۳۹- بحران مالی جهانی
بسیار زیاد	زیاد	متوسط	کم	بسیار کم	۴۰- تشدید رقابت در عرصه بین المللی و داخلی پس از رفع تحریم ها